

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra muzikologie

Muzikologie

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Adolf Čech, dirigent Národního divadla

Adolf Čech, Conductor of the National Theatre

Karolína Kočová, DiS.

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Kopecký, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma Adolf Čech, dirigent Národního divadla vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

Děkuji doc. PhDr. Jiřímu Kopeckému, Ph.D. za odborné vedení práce, trpělivost, cenné rady a připomínky. Ráda bych také poděkovala Muzeu Bedřicha Smetany, jmenovitě PhDr. Olze Mojžíšové, Ph.D. a vedoucímu hudebního archivu Národního divadla v Praze panu Matěji Dočekalovi za součinnost a poskytnutí vzácných materiálů.

Obsah

1. Úvod	6
2. Ze života Adolfa Čecha	9
3. Dirigentská činnost před vstupem do Národního divadla	15
3.1 Prozatímní divadlo	15
3.1.1 Vedení a provoz	16
3.1.2 Orchester	16
3.1.3 Operní soubor	18
3.2 Adolf Čech a Prozatímní divadlo	18
3.2.1 Sbormistr (1862 až 1865)	19
3.2.2 Druhý kapelník a spolupráce s B. Smetanou (1866 až 1874)	20
3.2.3 První kapelník a samostatná činnost	23
3.2.4 Koncertní dirigentská činnost	29
3.2.4.1 První souborné provedení cyklu symfonických básní B. Smetany <i>Má vlast</i>	29
4. Národní divadlo	31
4.1 Slavnostní otevření premiérou opery B. Smetany <i>Libuše</i> 11. června 1881	31
4.2 Vedení a organizace	33
4.3 První operní soubor	34
5. Stěžejní události a významné premiéry v prvním období do roku 1890	36
5.1 Definitivní otevření Národního divadla 18. listopadu 1883	36
5.2 První sezóna 1883 až 1884	37
5.3 Významné premiéry v následujících sezónách 1884 až 1890	40
5.3.1 Premiéra opery W. A. Mozarta <i>Don Juan</i> dne 27. září 1884	40
5.3.2 Premiéra opery R. Wagnera <i>Lohengrin</i> dne 12. ledna 1885	42
5.3.3 Premiéra opery K. Goldmarka <i>Královna ze Sáby</i> dne 2. dubna 1886	43
5.3.4 Premiéra opery B. Smetany <i>Dalibor</i> dne 5. prosince 1886	45
5.3.5 Smetanův cyklus	46
5.3.5.1 Premiéra opery B. Smetany <i>Tajemství</i> 2. května 1888	47
5.3.5.2 Premiéra opery B. Smetany <i>Braniboři v Čechách</i> 12. května 1888	49
5.3.6 Premiéra opery P. I. Čajkovského <i>Evžen Oněgin</i> 6. prosince 1888	50

6. Stěžejní události a významné premiéry v druhém období do roku 1900	53
6.1 Premiéra opery R. Wagnera <i>Tannhäuser</i> dne 28. ledna 1891	53
6.2. Premiéra opery B. Smetany <i>Prodaná nevěsta</i> dne 8. května 1892	55
6.3 Vídeňská hudební a divadelní výstava v roce 1892	57
6.3.1 Triumfální zahájení prezentace českého umění operou <i>Prodaná nevěsta</i> Bedřicha Smetany	58
6.3.2 Obrat v chápání díla Bedřicha Smetany	59
6.3.3 Vítězství „nové hudební formy“ Zdeňka Fibicha	59
6.4 Uznání zásluh Adolfa Čecha po návratu z Vídně	60
6.5 Premiéra opery P. I. Čajkovského <i>Piková dáma</i> dne 11. října 1892	61
6.6 Premiéra opery J. B. Foerstera <i>Debora</i> dne 27. ledna 1893	62
6.7 Premiéra opery R. Wagnera <i>Mistři pěvci norimberští</i> dne 7. února 1894	63
6.8 Premiéra opery H. Berlioze <i>Benvenuto Cellini</i> dne 10. října 1894	64
6.9 Premiéra opery Z. Fibicha <i>Bouře</i> dne 1. března 1895	65
6. 10 Poslední období Adolfa Čecha v Národním divadle	65
7. Závěr	67
8. Shrnutí	69
9. Summary	70
10. Zusammenfassung	71
11. Literatura a prameny	72
12. Přílohy	77
13. Anotace bakalářské diplomové práce	78

1. Úvod

Bakalářská práce ve svých úvodních kapitolách seznamuje s životem Adolfa Čecha před nástupem profesionální dráhy v Národním divadle. S jeho rodinným zázemím, se společensko-politickým vývojem ve 2. polovině 19. století, které ho silně ovlivnilo a postupným dozríváním po boku Bedřicha Smetany v hudební osobnost. Hlavní část práce je věnována konkrétní dirigentské činnosti Adolfa Čecha.

Dosavadní informace, které se vztahují k osobě Adolfa Čecha, mají víceméně encyklopedický charakter. Publikace, které by se podrobněji zabývaly výhradně jeho osobou prozatím neexistují. Za jedinou soubornější práci v tomto směru lze považovat knihu Marie M. Kadlecové *V hudbě život*.¹ Jedná se o beletristické zpracování, spisovatelka čerpala z vyprávění dcery Adolfa Čecha Emy Čechové-Kadlecové, ne vždy jsou popisované události doplněny daty. Výpovědi s významnou historickou hodnotou je kniha Adolfa Čecha *Z mých divadelních pamětí*,² jedná se však pouze o útržkovité vzpomínky na určitou událost nebo osobu, ani zde není vždy uvedena přesná data. Životem obou bratrů Adolfa Čecha a Karla Čecha se zabýval ještě spisovatel Otto Janka, jeho články byly publikovány ve Sbornících města Prčice.³ Kromě již známých údajů obsahují tyto články doplňující informace, které spisovatel získal z rozhovoru s pravnučkou Adolfa Čecha paní Dagmar Scholzovou. Působení Adolfa Čecha v Prozatímním divadle bylo významnou etapou jeho profesního života, proto je také tomuto období věnována jedna kapitola mé práce. Tento předstupeň Národního divadla, ať už z pohledu prvních větších hudebních zkušeností Adolfa Čecha, ale hlavně z důvodu jeho spolupráce s Bedřichem Smetanou, měla podstatný vliv na vzestup jeho dirigentské kariéry. Obšírněji se touto dobou zabýval jednak Josef Bartoš v knize *Prozatímní divadlo a jeho opera*⁴ a také Karel Šípek v knize *Vzpomínky na Prozatímní divadlo*.⁵

¹ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972).

² Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903).

³ Otto Janka, *Příběh Adolfa Čecha*, in: Sborník města Prčice (2001), *Příběh Karla Čecha*, in: Sborník města Prčice (2000).

⁴ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938).

⁵ Karel Šípek, *Vzpomínky na Prozatímní divadlo. Osm kapitol z minulosti českého divadla* (Praha, Topič, 1918).

Základní literaturou vztahující se k tématu Adolfa Čecha a jeho dirigentské činnosti v Národním divadle je celá řada, jedná se však o druhotné zdroje, kdy je jeho jméno zmíněno v souvislosti s různými událostmi. Mezi tyto knihy patří Dějiny Národního divadla v Praze 1883–1900 Františka Adolfa Šuberta,⁶ které detailně mapují činnost Národního divadla v tomto období. Autor zde podal svědectví o úspěších Národního divadla, v mnohých, pokud se týká operní sféry, figurovala také osoba prvního kapelníka Adolfa Čecha. Vzhledem k informacím technického a finančního charakteru, které jsou zde také obsaženy, se jedná o jakousi zповěď bývalého ředitele se zřetelem na vykonanou práci. Další je Opera Národního divadla do roku 1900 Zdeňka Nejedlého,⁷ jedná se víceméně o výtah z prvního jmenovaného zdroje, zaměřuje se však převážně na repertoár a uváděné premiéry, které doplňuje svými komentáři a citacemi dobových kritik. Publikace Bohumila Benoniho *Moje vzpomínky a dojmy*⁸ a *Paměti Augustina Bergra*,⁹ které sepsal Ladislav Hájek, jsou vzpomínky současníků Adolfa Čecha a podávají svědectví o době a lidech, především se však jedná o jejich životopisy s hlavním zaměřením na jejich obor, kterým byl v prvním případě zpěv a ve druhém tanec.

Cílem mé bakalářské práce je přiblížení a zhodnocení dirigentské činnosti Adolfa Čecha podle aspektů dobových kritik, konkrétně s pomocí českých časopisů *Dalibor* z let 1879 až 1900¹⁰ a *Národní listy* z let 1861 až 1903.¹¹ Hlavní zřetel mé práce je soustředěn na, z mého pohledu, stěžejní události a významné premiéry.

Bakalářské práci přikládám prameny, které považuji za velice vzácné. Jedním je výběr stránek z partitury opery Bedřicha Smetany *Libuše*, ze které Adolf Čech v roce 1883, při druhém otevření Národního divadla, dirigoval, partitura je v inventáři hudebního archivu Národního divadla v Praze. Druhým jsou dva rukopisy dopisů Adolfa Čecha, které jsou v inventáři Muzea Bedřicha Smetany. Vzájemným porovnáním bych se chtěla pokusit zjistit, které poznámky na partituře jsou psané rukou Adolfa Čecha.

⁶ František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883-1900* (Praha, Unie, 1908).

⁷ Zdeněk Nejedlý, *Opera Národního divadla do roku 1900* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1932).

⁸ Bohumil Benoni, *Moje vzpomínky a dojmy* (Praha, Kočí, 1917).

⁹ Ladislav Hájek, *Paměti Augustina Bergra* (Praha, Orbis, 1944).

¹⁰ *Dalibor*. Hudební listy (Praha, Urbánek, 1879-1903).

¹¹ *Národní listy* (Praha, Julius Grégr, 1868-1903).

Citované texty jsou uváděny v přesném znění a mohou být z pohledu dnešní gramatiky považovány za nesprávné. V některých případech pak dobové názvy oper nekorespondují s dnes používanými názvy.

2. Ze života Adolfa Čecha

Adolf Čech se narodil 11. prosince 1841 jako Adolf Jan Tausík. Příjmení Čech přijal až později. Vyrůstal v hudební rodině, byl synem ředitele kůru kostela svatého Vavřince a kantora v Prčici.¹² Adolf i jeho mladší bratr Karel byli významnými osobnostmi 2. poloviny 19. století a výrazně se zapsali se do dějin hudebního života tehdejší Prahy. Adolf jako první kapelník orchestru Národního divadla a Karel jako sólista opery.

Prvním, od koho se oběma bratrům dostalo hudebního vzdělání, byl jejich otec Josef Tausík.¹³ V roce 1851, když bylo Adolfovi necelých 10 let, ho otec poslal do Prahy do školy.¹⁴ Bydlel v klášteře a na studia si musel vydělávat jako vokalista v pěveckém sboru kostela svatého Jakuba. Adolfovým kamarádem se stal jeho spolubydlící Martin a stejně starý Julius Zeyer, pozdější spisovatel a básník, toto jejich chlapecké kamarádství přerostlo v přátelství na celý život.¹⁵ V klášteře panovala přísná disciplína, na kterou si postupně zvykl. Byl pracovitý, svědomitý a pečlivě plnil své povinnosti i příkazy.¹⁶ O tři roky později poslal otec do školy do Prahy také mladšího Karla, i on si musel na studia vydělávat jako vokalista.¹⁷ Oba bratři k sobě měli vzácný a obdivuhodně krásný sourozenecký vztah, jak později konstatovala Adolfova manželka Marie, celý život si byli jeden druhému oporou.¹⁸ Své hudební vzdělání začal Adolf později dál rozvíjet a jeho učitelé byli vynikající. Hře na klavír a nauku o harmonii ho učil regenschori Josef Krejčí, Karel František Píč, jehož žákem byl kromě jiných i Antonín Dvořák, ho učil hře na varhany a skladatel a dirigent Stavovského divadla František Škroup ho učil instrumentaci a dirigování.¹⁹ Když studium v klášteře končilo, Martin se rozhodl zůstat a stát se páterem, Adolf toužil po hudbě. Probíral vše s Josefem Krejčím, který mezitím odešel z kláštera a působil ve varhanické škole, a ten mu slíbil přímluvu za stipendijní místo u ředitele Pražské konzervatoře Jana Bedřicha Kittla.²⁰ Domů se Adolf vrátil pevně rozhodnutý: „Nic kromě hudby nebudu

¹² Otto Janka, *Příběh Adolfa Čecha*, in: Sborník města Prčice (2001), s. 52.

¹³ Otto Janka, *Příběh Adolfa Čecha*, in: Sborník města Prčice (2001), s. 52.

¹⁴ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 7-8.

¹⁵ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 20.

¹⁶ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 20.

¹⁷ Otto Janka, *Příběh Karla Čecha*, in: Sborník města Prčice (2000), s. 52.

¹⁸ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 276.

¹⁹ Otto Janka, *Příběh Adolfa Čecha*, in: Sborník města Prčice (2001), s. 53.

²⁰ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 44.

dělat.²¹ Otec byl ale jiného názoru. Uvědomil si, jak nelehká je pozice kantora a muzikanta a přál si proto pro své syny jiné povolání, které by je lépe uživilo. Adolfovým novým domovem se po návratu do Prahy stal studentský byt ve Skořepce a novým oborem studium stavitelství na technice, které mu otec vybral.²² Začal se učit rusky a francouzsky,²³ což se mu později v dobách kapelnictví v Národním divadle hodilo a hudby se nevzdal. Přihlásil se do orchestru Cecilské jednoty, kde hrál na violu u jednoho pultu se stejně starým Antonínem Dvořákem.²⁴ Současně dirigoval orchestry ochotníků, při operních představeních Švestkova divadla v mikulášském klášteře hrál na housle a v kostele u svatého Jakuba vypomáhal jako varhaník. Na kůrech se často potkával s dirigentem Janem Nepomukem Maýrem, také se přátelil s jeho synem Jiřím, který zde ze záliby hrával v orchestru.

Studentské období je spojeno s další důležitou událostí v životě Adolfa Čecha, a to místem setkávání českých intelektuálů, významných osobností a vlastenců v domě U Halánků na Betlémském náměstí v Praze. Julius Zeyer zde byl pravidelným hostem, proto je možné, že to byl on, kdo sem přivedl svého kamaráda z dětství.²⁵ V domě U Halánků se diskutovalo o všeličem, o Americe, odkud se Vojta Náprstek vrátil, o pokroku, o ženské emancipaci, o zdravějším životě pražských dětí,²⁶ mluvílo se také o hudbě. Zde Adolf poprvé vyslovil své přání stát se dirigentem,²⁷ zde také našel nové přátele Vojtu Náprstka a Jana Nerudu. Přišel sem jako Adolf Tausík, brzy potom už začal používat příjmení Čech,²⁸ na čemž se nemalou mírou podílelo vlastenecké ovzduší, které tam panovalo. Z bratrů Tausíkových se tak stali bratři Čechovi.

V roce 1862 Adolf ukončil studia na technice a současně mu Jan Nepomuk Maýr učinil návrh, aby se stal sbormistrem v právě otevřeném Prozatímním divadle. Přijetí této

²¹ Otto Janka, *Příběh Adolfa Čecha*, in: Sborník města Prčice (2001), s. 53.

²² Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 57.

²³ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 69.

²⁴ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 89.

²⁵ Otto Janka, *Příběh Adolfa Čecha*, in: Sborník města Prčice (2001), s. 53.

²⁶ Vojtěch Náprstek se zasloužil o vybudování hřiště na pozemku Rohanského ostrova, které se pak stalo častým místem výletů Pražanů s dětmi, později i Adolfa Čecha s dcerou Emou. Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 154.

²⁷ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 81.

²⁸ Otto Janka, *Příběh Adolfa Čecha*, in: Sborník města Prčice (2001), s. 53.

nabídky se pro Adolfa Čecha stalo osudným.²⁹ Karel, stejně jako Adolf, nakonec zakotvil na divadelních prknech. Náhoda tomu chtěla, že jednou zaskočil za nemocného zpěváka, měl velký úspěch a Smetana ho přijal do divadla. Své milované lékařství, které si na rozdíl od Adolfa mohl vybrat sám, a jehož dostudování už měl na dosah, nedokončil. Lékařem se stal až jeho syn Gustav.³⁰ Oba bratry, přes veškeré otcovy snahy, nakonec zcela získala a spojila hudba.

Adolf Čech se stal sbormistrem v Prozatímním divadla a zahájil novou etapu svého života. Občas také zastoupil v německém divadle druhého kapelníka³¹ a začal si uvědomovat, že místo sbormistra nespĺňuje jeho představy. Kromě domu U Halánků navštěvoval v té době také další vlastenecký kroužek u Kuřáků, sem chodil pravidelně i Bedřich Smetana.³² V únoru 1863, když se v Praze na Žofíně uskutečnil koncert Richarda Wagnera, se zde vedly debaty o tomto německém autorovi.³³ Bedřich Smetana se tehdy podělil o svůj názor s Adolfem: „Wagner je nový, to nikdo nemůže popřít. Není moci, která by mu zabránila jít po svém. Nepochybuji, že svou novou hudbu prosadí, jsem si jist, že se svět poddá. Není to autor, který tvoří pro okamžitý úspěch. Rozumím mu, neboť cítím podobně.“³⁴ A na vysvětlenou pokračoval: „Nejsem nepřítel starých forem ve starých skladbách, avšak nejsem pro jejich dnešní padělání. V tom se nemůže hledat ani krása, ani hudební program. Nechci padělat žádného slavného skladatele, jen se obdivuji velikosti jiných.“³⁵ Když se Adolf jednou Bedřichu Smetanovi svěčil, že se mu s Maýrem nespĺpracuje dobře, Smetana mu odpověděl: „Máte-li dorůst, musíte se zbavit nynějšího vlivu. Najdete-li co vhodného, jděte jinam. Neškodí poznat jiné poměry“.³⁶ Současně se Adolfa snažil povzbudit, že má vlohy, ale, aby byl dobrým dirigentem, musí se ještě hodně učit: „Musíte mít především sebedůvěru, ač i pochybnosti patří k uměleckému vývoji. Určete si jasný cíl. Ale pamatujte si, že dobrým kapelníkem se člověk rodí, tím se nestane pouhým cvikem“.³⁷ Možná právě tento rozhovor zapříčinil, že se Adolf rozhodl z Prozatímního divadla odejít.

²⁹ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 87-88.

³⁰ Otto Janka, *Příběh Karla Čecha*, in: Sborník města Prčice (2000), s. 71-72.

³¹ Německé Stavovské divadlo si s českým Prozatímním divadlem často vypomáhalo. Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 30.

³² Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 101-102.

³³ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 102-104.

³⁴ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 103.

³⁵ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 104.

³⁶ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 119.

³⁷ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 119.

Novým působištěm se mu na jednu sezonu stalo německé divadlo v Olomouci. V roce 1865 přijal pozvání a využil šance stát se zde kapelníkem.³⁸ Adolf Čech nebyl jediným, kterému se dostalo této možnosti, kromě něho dostalo tuto nabídku posléze i několik dalších českých umělců, z nichž se například Jan Ludevít Lukeš, Eleonora Ehrenbergová, Betty Hanušová nebo Mořic Anger stali později, stejně jako on, významnými členy Národního divadla v Praze. Angažování českých umělců v Olomouci bylo spojeno s osobou C. Königa, který zde byl v letech 1864 až 1871 ředitelem opery, ale neobešlo se bez potíží, německému vedení města se toto Königovo počínání nelíbilo.³⁹

V roce 1866 došlo v Prozatímním divadle k velké změně, prvním kapelníkem a šéfem opery se stal Bedřich Smetana. Olomouc dala Adolfovi hodně, hezké vzpomínky, nová přátelství, ale také schopnost rozhodovat za druhé a vést je.⁴⁰ Když opouštěl Olomouc, stále se vracel k tomu, co mu napsal Bedřich Smetana: „Budete mým druhým kapelníkem. Jsem si jist, že se vrátíte. S vaší pomocí chci stvořit českou operu. Radostně připravuji budoucí práci [...]“.⁴¹ Přijetím Smetanovy nabídky se Adolfovi otevřela druhá významná životní etapa, čekala ho vysněná práce i změny v soukromém životě. Mezi Bedřichem Smetanou a Adolfem Čechem panoval vzájemný lidský i umělecký soulad⁴² a Adolf začínal být známý jako Mistrova pravá ruka.⁴³ Na začátku roku 1867 se Adolf Čech oženil, jeho manželkou se stala Marie Holečková, dcera mlynáře z Karlína. V Marii našel vzácnou ženu a velkou oporu, jejich povahové rysy se navzájem ideálně doplňovaly.⁴⁴ Ve stejném roce na Vánoce se jim narodila dcera Emanuela Marie Františka.⁴⁵ Marie a Ema se pro Adolfa, hned po divadle, staly vším.

Bedřich Smetana jezdíval za dcerou do Jabkenic a Čech postupně začal zjišťovat, že má Smetana problémy se sluchem. Mohl komponovat, ale nemohl už dirigovat orchestr. Bylo

³⁸ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s.118-124.

³⁹ Jiří Kopecký, *Německá operní scéna v Olomouci I. 1770-1878* (Olomouc, Univerzita Palackého, 2012), s. 182.

⁴⁰ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 126-127.

⁴¹ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 125.

⁴² Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 133.

⁴³ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 136.

⁴⁴ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 109 a 138.

⁴⁵ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), 152-154

mu teprve padesát let, když ohluchl.⁴⁶ Na doporučení Bedřicha Smetany se Adolf Čech stal v roce 1874 prvním kapelníkem Prozatímního divadla.⁴⁷ V momentě, kdy převzal tuto funkci, začal mít řadu nepřátel.⁴⁸ To se projevilo ještě zřetelněji, když posléze nastoupil do Národního divadla. Po odchodu Bedřicha Smetany se do divadla vrátil Jan Nepomuk Maýr a umělecky hodnotnější repertoár zachraňovaly pouze benefiční představení členů souboru. Ačkoliv už Bedřich Smetana v divadle nepůsobil, dál komponoval a byl ve stálém kontaktu s Adolfem Čechem. Uvádění Smetanových oper se stalo celoživotní prioritou práce Adolfa Čecha. Bratr Adolfa Karel se stal hlavním „smetanovským“ zpěvákem a Bedřich Smetana psal pěvecké party přímo pro něho. Karel zpíval ve všech Smetanových operách až na jednu.⁴⁹

Po dokončení Národního divadla sem Adolf Čech přešel jako první kapelník a 11. června 1881 při jeho slavnostním otevření dirigoval premiéru Smetanovy opery *Libuše*. V srpnu téhož roku však divadlo vyhořelo, tehdy prokázal Adolf Čech velkou statečnost, když z hořícího divadla, ze svého kapelnického pultu, zachránil partituru opery Bedřicha Smetany *Libuše*.⁵⁰ Než došlo k definitivnímu otevření uběhly ještě další dva roky. Dne 18. listopadu 1883 zazněla znovu pod taktovkou Adolfa Čecha Smetanova *Libuše*. Bedřich Smetana se sice otevření Národního divadla dožil, ale v následujícím roce zemřel. Ředitelem Národního divadla se původně měl stát Jan Nepomuk Maýr, ale protože odstoupil, stal se prvním ředitelem František Adolf Šubert. Adolf s ním spolupracoval rád a svědomitě plnil, co mu bylo uloženo.

V Národním divadle Adolf Čech nastudoval a řídil kromě již dříve prováděných děl, celkem 149 nových oper, 36 operet a dirigoval 113 velkých symfonických koncertů.⁵¹ I přes mnohé potíže, kterými si musel projít, prožil krásný a plodný život, po boku s milovanou ženou a s bratrem, který mu byl věrným přítelem a spolupracovníkem. Poznal mnoho významných lidí a měl čest s nimi pracovat, z nichž někteří se stali jeho přáteli. Zanechal za sebou velký kus práce, který byl spojen se začátky budování české operní scény, což nebylo vždy lehké.

⁴⁶ Otto Janka, *Příběh Adolfa Čecha*, in: Sborník města Prčice (2001), s. 58.

⁴⁷ Otto Janka, *Příběh Adolfa Čecha*, in: Sborník města Prčice (2001), s. 60.

⁴⁸ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 198.

⁴⁹ Otto Janka, *Příběh Karla Čecha*, in: Sborník města Prčice (2000), s. 75.

⁵⁰ Otto Janka, *Příběh Adolfa Čecha*, in: Sborník města Prčice (2001), s. 61.

⁵¹ Otto Janka, *Příběh Adolfa Čecha*, in: Sborník města Prčice (2001), s. 61.

Jeho vlastní kompoziční činnost byla zaměřená převážně na hudbu k činohrám a písňovou tvorbu.

Po sporech okolo orchestru Národního divadla se Adolf Čech v roce 1900 rozhodl z divadla odejít. Odešli tehdy společně, první kapelník a ředitel. Na jejich místa nastoupil Gustav Schmoranz a Karel Kovařovic.

Jména obou bratrů byla kdysi známá široké veřejnosti, dnes jsou jen vzpomínkou na dávné časy. Adolfův život skončil v Praze několik dní po jeho 62. narozeninách, dne 27. prosince 1903,⁵² Karel zemřel o 10 let později 28. listopadu 1913.⁵³

⁵² Otto Janka, *Příběh Adolfa Čecha*, in: Sborník města Prčice (2001), s. 63.

⁵³ Otto Janka, *Příběh Karla Čecha*, in: Sborník města Prčice (2000), s. 77.

3. Dirigentská činnost před vstupem do Národního divadla

Adolfa Čecha v jeho dirigentské práci výrazně ovlivnily dvě osobnosti. První byl Jan Nepomuk Maýr, který mu v roce 1862 nabídl práci sbormistra v nově otevřeném Prozatímním divadle. Hlavní úlohu a výrazný vliv na profesní růst Adolfa Čecha měl Bedřich Smetana. Po jeho boku zde od roku 1866 do roku 1874 vykonával funkci druhého kapelníka a nabýval zkušenosti. Po Smetanově odchodu v roce 1874 do definitivního otevření Národního divadla v roce 1883 pracoval Adolf Čech samostatně jako první kapelník. Až na jednu sezonu 1865 až 1866, kdy přijal pozvání ředitele C. Königa a působil jako kapelník v městském divadle v Olomouci (viz kapitola 2), byl Adolf Čech součástí této prozatímní éry.

3.1 Prozatímní divadlo

České Prozatímní divadlo⁵⁴ bylo slavnostně otevřeno 18. listopadu 1862, přesný název divadla zněl Královské zemské české divadlo.⁵⁵ Funkce Prozatímního divadla byla chápána jako příprava pro vstup do budoucího Národního divadla, jehož výstavba se plánovala a na níž zatím nebyl dostatek finančních prostředků. Na této první samostatné české prozatímní scéně měl velkou zásluhu František Ladislav Rieger, první intendant divadla. Prvním operním představením byl Cherubiniho *Vodař*, dirigoval ho Jan Nepomuk Maýr⁵⁶ a konalo se 20. listopadu 1862.⁵⁷

Otevření samostatné české scény v roce 1862 bylo velkou událostí, protože do té doby se hrálo české divadlo víceméně ochotnický, a to pouze tři představení týdně v německém zemském divadle, nyní Stavovském.⁵⁸ Ředitelem obou divadel, jak německého, tak nově vzniklého českého, byl Franz Thomé. Šéfem opery se stal Jan Nepomuk Maýr, druhý

⁵⁴ Karel Šípek, *Vzpomínky na Prozatímní divadlo. Osm kapitol z minulosti českého divadla* (Praha, Topič, 1918), s. 15-27.

⁵⁵ *Česká divadla. Encyklopedie divadelních souborů*, ed. E. Šormová, autoři Ljuba Klosová, Adolf Scherl (Praha, Divadelní ústav, 2000), s. 404-411.

⁵⁶ Karel Šípek, *Vzpomínky na Prozatímní divadlo. Osm kapitol z minulosti českého divadla* (Praha, Topič, 1918), s. 16.

⁵⁷ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 112.

⁵⁸ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 27.

kapelník stavovského divadla a mnohostranná hudební osobnost tehdejší Prahy. O pozici ředitele opery Prozatímního divadla se ucházel také první kapelník stavovského divadla František Škroup, v únoru 1862 však zemřel. O tuto pozici se ucházel i Bedřich Smetana, v té době však v Čechách nebyl ještě tak známý.⁵⁹ Adolf Čech uznával velké organizační schopnosti J. N. Maýra při vytváření prvního operního souboru Prozatímního divadla.⁶⁰

3.1.1 Vedení a provoz

Ve vedení Prozatímního divadla se za celé období od roku 1862 do roku 1883 vystřídali dva ředitelé. Prvním byl F. Thomé, v roce 1864 byl jmenován ředitelem divadla české podnikatel a pražský Němec František Liegert, za rok, po jeho finančním krachu, se jím stal opět Thomé.⁶¹ O obou ředitelích, a také o jejich, ale i dalších „ředitelských pádech“, se ve svých pamětech zmiňuje Adolf Čech.⁶² Ředitelem opery byl Jan Nepomuk Maýr, avšak na krátkou dobu v roce 1876 až 1877 byl v čele Rudolf Wirsing.⁶³ Podle Čecha byl Wirsing nakloněn Bedřichu Smetanovi.⁶⁴ Operními režiséry byli František Sák, František Kolár, Josef Jiří Kolár a Edmund Chvalovský.⁶⁵ V divadle se hrálo tři dny v týdnu, další rok pak již každý den. I když se do divadla vešlo asi 900 diváků, zpočátku bývalo hlediště poloprázdné, operní žánr vstupoval na scénu Prozatímního divadla pozvolna.⁶⁶

3.1.2 Orchester

Nesmírnou důležitost orchestru jako „duši opery“ vyzdvihoval Bedřich Smetana, který ve svém článku ve Slavoji napsal: „Orchester jest při opeře tak důležitý jako opera sama a má

⁵⁹ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 15.

⁶⁰ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 28.

⁶¹ Jitka Ludvová, *Peníze nebo divadlo? Finanční osudy pražských divadelních ředitelů 19. století. Úředník a podnikatel*. [online]. [cit. 17.6.2021]. Dostupné z <http://www.plzensympozium.cz/prispevek-resume/a22/>

⁶² Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 8.

⁶³ Karel Šípek, *Vzpomínky na Prozatímní divadlo. Osm kapitol z minulosti českého divadla* (Praha, Topič, 1918), s. 25-26.

⁶⁴ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 15.

⁶⁵ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 183-187.

⁶⁶ Karel Šípek, *Vzpomínky na Prozatímní divadlo. Osm kapitol z minulosti českého divadla* (Praha, Topič, 1918), s. 20.

všade prostoru co možná největší.⁶⁷ Jádrem orchestru nového Prozatímního divadla byla původně kapela Karla Komzáka.⁶⁸ Jednalo se orchestr, který hrál střídavě v divadle a po pražských hostincích k tanci. Maýr usiloval o to, aby to byl výhradně orchestr divadelní a posléze toho dosáhl. Původní orchestr měl pouze 18 členů, kromě jiných v něm na violu hrál Antonín Dvořák a na housle Mořic Anger, později druhý kapelník v Národním divadle. Chybějící nástroje byly zpočátku doplňovány členy orchestru německého divadla. Ke zdokonalení orchestru došlo za ředitele Liegerta, kdy byli němečtí hráči postupně nahrazováni českými, na základě dohody s ředitelem konzervatoře J. B. Kittlem byl orchestr také doplňován absolventy posledního ročníku.⁶⁹ V roce 1864 se orchestr rozrostl na 34 hráčů, což byl oproti začátkům velký úspěch, a byl již, až na výjimky, sestaven z českých hudebníků.⁷⁰ Nástrojově náročnější díla bylo však i za těchto podmínek, byť lepších, složité provést. Zpočátku bylo nutné potýkat se i se ztíženými a omezujícími okolnostmi, které se týkaly absence zkušebních prostor.⁷¹

Pokud se pozice dirigenta týká, v té době byla vnímána zcela jinak. Dnes se jedná o renomovanou a uznávanou hudební profesi, tehdy nebylo jméno dirigenta uváděno ani na divadelních cedulích.⁷² Co se dělení dirigentské práce týká, za Smetanova kapelnictví se ustálilo pravidlo, že první kapelník nastudoval a dirigoval vážná umělecky hodnotná operní díla a druhý kapelník se zabýval lehčím žánrem a operetami. Toto členění v Prozatímním divadle přetrvávalo víceméně až do angažování kapelníka Mořice Angra. Dopisem z 2. dubna 1882 vyjadřuje Adolf Čech Bedřichu Smetanovi obavy o svoji pozici, Čechovi tehdy končila smlouva a Maýr, který jako ředitel práci přiděloval, opery *Figarova svatba*, *Kouzelná flétna*, *Vilém Teill* a *Čarostřelec* předal novému kapelníkovi: „Ejhle to jsem si vysloužil za 18 let poctivé služby u našeho ústavu!!“⁷³

⁶⁷ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 26.

⁶⁸ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 24-25.

⁶⁹ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 36.

⁷⁰ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 32.

⁷¹ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 47-58.

⁷² Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 23.

⁷³ MBS, přepis S 217/0572.

3.1.3 Operní soubor

V dobách Prozatímního divadla se vystřídalo mnoho zpěváků, někteří vydrželi a později přešli do Národního divadla. První velkou hvězdou Prozatímního divadla byl tenorista Vincenc Vecko, v roce 1865 však odešel za lepšími finančními podmínkami k pražské německé scéně.⁷⁴ Vynikajícím barytonistkou byl Josef Lev, který debutoval 14. října 1864 rolí hraběte Luny ve Verdiho *Trubadúrovi* a svým nevšedním a krásným hlasem si hned získal sympatie publika.⁷⁵ Největším triumfem Josefa Lva byla o rok později role Figara v Rossiniho *Lazebníku sevillském*, zpíval tehdy s Eleonorou Ehrenbergovou, vynikající kolorатурní pěvkyní, také pozdější členkou Národního divadla.⁷⁶ Mezi další významné pěvce, kteří přešli do Národního, patřili František Hynek, později operní režisér, Adolf Krössing, Antonín Vávra, Jan Ludevít Lukeš, Leopold Stropnický, Karel Čech, který nastoupil v únoru 1871 za odcházejícího Josefa Palečka, Marie Sittová, Emma Maislerová-Sáková, Betty Hanušová, Hana Cavallárová, Irma Reichová nebo Marie Laušmanová. Po celou dobu trvání Prozatímního divadla se na této scéně vystřídalo také mnoho světoznámých hostů. Někteří přivezli do Prahy i nový repertoár, který se později stal součástí stálého programu.

3.2 Adolf Čech a Prozatímní divadlo

Centrální osobou v historii české opery v době její prozatímnosti byl Bedřich Smetana.⁷⁷ Činnost Prozatímního divadla lze proto rozdělit do tří etap, a to období předsmetanovské (1862 až 1866), smetanovské (1866 až 1874) a posmetanovské (1874 až 1883).⁷⁸

Se zřetelem na výše uvedené členění, které koresponduje také s působením a kariéřním postupem Adolfa Čecha, jsou stejným způsobem rozděleny, viz níže, i jednotlivé podkapitoly.

⁷⁴ Karel Šípek, *Vzpomínky na Prozatímní divadlo. Osm kapitol z minulosti českého divadla* (Praha, Topič, 1918), s. 19.

⁷⁵ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 43.

⁷⁶ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 44.

⁷⁷ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 15.

⁷⁸ Karel Šípek, *Vzpomínky na Prozatímní divadlo. Osm kapitol z minulosti českého divadla* (Praha, Topič, 1918).

3.2.1 Sbormistr (1862 až 1865)

Jan Nepomuk Maýr byl významnou hudební osobností tehdejší Prahy: „Kde se objevil Jan Maýr, byl vítán s vážností.“⁷⁹ Proto se Adolf Čech, když mu Maýr učinil nabídku účastnit se budování české operní scény, cítil poctěn a souhlasil: „S myšlenkou na Smetanův ideál zahájil svou činnost v divadle.“⁸⁰ Na Maýrovo naléhání na ředitele Thomé došlo v roce 1864 k rozšíření sboru na 32 zpěváků, mezi nimi byl i pozdější vynikající basista Josef Paleček.⁸¹ Zpočátku byly nacvičovány pouze komické německé a italské opery, později již byla studována také Auberova *Němá z Portici*, Meyerbeerova *Dinora*, Flotowův *Alessandro Stradella*, Halévyho *Židovka*, Belliniho *Norma*, Mozartova *Kouzelná flétna*, Verdiho *Trubadúr*, Rossiniho *Lazebník sevillský*, Weberův *Čarostřelec*, Offenbachova opereta *Orfeus v podsvětí* a další, z české operní tvorby byl do repertoáru zařazen Škroupův *Dráteník* a Skuherského *Vladimír bohů zvolenec*.⁸² Adolf Čech se jako sbormistr osvědčil: „Výkony sboru Maýrova, o jehož secvičení si veliké zásluhy získal sbormistr Adolf Čech, docházely všeobecné chvály.“⁸³ Sám Čech⁸⁴ zmiňuje veliký úspěch jím nacvičených sborů v Auberově *Němé z Portici* a senzaci, kterou tehdy v Praze způsobila modlitba ve třetím jednání této opery nebo mužský sbor ve Verdiho *Trubadúrovi* a vojenský sbor ve druhém jednání Belliniho *Normy*, kdy se sbory na přání publika musely opakovat. V letech 1857 až 1864 působil jako první kapelník německého divadla v Praze Wilhelm Jahn,⁸⁵ uvádí Bartoš,⁸⁶ navštěvoval česká představení a oceňoval kvality sboru pod Čechovým vedením. Čech se však cítil spoluprací s Maýrem příliš svazován: „Maýr interpretuje sebe, nikoli autora.“⁸⁷ V roce 1865 proto odešel do Olomouce, na jeho místo v divadle nastoupil Karel Šebor. Adolf Čech se v tomto prvním období uplatnil, píše Bartoš,⁸⁸ nejen jako sbormistr,

⁷⁹ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 87.

⁸⁰ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 99.

⁸¹ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 34.

⁸² Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 34-35.

⁸³ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 27.

⁸⁴ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 35-36.

⁸⁵ Pozdější ředitel dvorní opery ve Vídni.

⁸⁶ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 27.

⁸⁷ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 106.

⁸⁸ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 30.

ale také jako kapelník frašek, zpěvák basista a překladatel Halévyho *Židovky*, jejíž premiéra se konala 6. ledna 1864 jako benefice zpěváka basisty Františka Hynka.

3.2.2 Druhý kapelník a spolupráce s B. Smetanou (1866 až 1874)

V roce 1866 společně s prvním divadelním družstvem vstoupila do Prozatímního divadla v podobě Bedřicha Smetany umělecká osobnost s novými vizemi.⁸⁹ Osudným pro rozhodnutí Maýra byl podle Bartoše,⁹⁰ jednak 20. duben 1866, kdy Smetana v Prozatímním divadle dirigoval premiéru oratoria *Svatá Alžběta* Franze Liszta a také skutečnost, že zde ve stejném roce dirigoval premiéry svých vlastních oper, v lednu *Branibory v Čechách* a v květnu *Prodanou nevěstu*.

Toto období se vyznačuje naplňováním Smetanova hlavního cíle, kterým byla, jak uvádí Bartoš,⁹¹ propagace české národní hudby, zaměření na hudbu slovanskou a moderní mistrovská světová díla. Smetanova vize se dalece rozcházela s předchozím Maýrovým „italienismem“. Smetana byl stvořitel nového ryze českého hudebního směru, byl tvůrcem nových vývojových trendů vedoucích k originalitě a světovosti české hudby, Smetana, pokračuje Bartoš,⁹² viděl v divadle vrcholný umělecký ústav, který spojuje všechny složky ve smyslu Wagnerova Gesamtkunstwerku, kde každá část je stejně důležitá a všechny dohromady tvoří celek nezbytný k dosažení cílů divadelních i mimodivadelních. Bedřich Smetana se stal svým přístupem vzorem pro ostatní české skladatele a podnítil je k operní tvorbě.

Touto vizí byla naplněna Smetanova práce v divadle a tímto směrem se ubíral i výběr repertoáru. Smetana uváděl jak novinky, tak starší hodnotná díla, dirigoval své vlastní opery, což mu bylo, jak píše Bartoš,⁹³ vyčítáno hlavně Pivodou, dopomáhal českým

⁸⁹ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 110.

⁹⁰ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 103-104.

⁹¹ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 104.

⁹² Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 107.

⁹³ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938),

skladatelům, například 4. ledna 1868 dirigoval premiéru Bendlovy *Lejly* nebo 7. října 1871 Rozkošného *Svatojanské proudy*, z cizích děl pak, uvádí Bartoš,⁹⁴ to byl Rossiniho *Vilém Tell*, Glinkův *Ruslan a Ludmila*, Gounodův *Faust*, Moniuszkova *Halka*, Mozartův *Únos ze serailu*, Ricciho *Kryšpín a kmotra*, Beethovenův *Fidelio*, Webrův *Střelec kouzelník*, jedná se o dobový název opery *Čarostřelec*, a mnoho dalších.

Jak je již výše nastíněno, Adolf Čech byl v éře Smetanově hlavně dirigentem operetním. Podle některých se jednalo o repertoár podřadný, nicméně podle Bartoše⁹⁵ Neruda tento žánr obhajoval. Do Čechovy sféry spadala a jím byla uváděna převážně díla Offenbacha nebo Suppého. Z nich, v letech 1870 až 1871, jak uvádí Čech,⁹⁶ dosáhli velkého úspěchu Offenbachovi *Bandité* a *Princezna trebizondská*. Také za Smetany se uváděl italský repertoár, spadl převážně do kompetence Adolfa Čecha, ale již nebyl hlavním těžištěm, jako za Maýra.⁹⁷ Kromě Belliniho a Donizettiho, kteří byli nově nastudováni, se jednalo hlavně o Verdiho a Rossiniho. Některá díla byla uváděna také jako Čechovy benefice. Z úspěšných představení s mezinárodním pěveckým obsazením, které řídil Adolf Čech,⁹⁸ se jednalo o Verdiho operu *Traviatta* uvedenou 15. července 1868, novinku *Nabucco* dne 7. prosince 1868, bohatou na sbory, které také řídil Adolf Čech, dále o operu *Rigoletto* dne 10. července 1868, kdy byl vyzdvihován hlavně výkon Giuseppiny Vitali v úloze Gildy: „Hlavní účinek jejího výkonu spočíval tenkrát především v části čistě hudební; dramatických momentů má ‚Gilda‘ jen v sporé míře a zpěvačka jest tudíž nucena, zřetel svůj obraceti k stránce virtuosní. V tomto ohledu, jakož i co se týče zefyrové jemnosti provedení byl tenkrát velectěný náš host vzorem dokonalosti a po každé scéně následovala nekonečná bouře [...]“⁹⁹ a také operu *Trubadúr* ze dne 13. června 1868: „Pan Lev taktéž co hrabě ‚Luna‘ znamenitě vynikl a po virtuosní kadenci v arii před klášterem strhla se pravá bouře. Neméně přísluší p. Palečkovi svrchovaná chvála za výborné provedení menší úlohy

s. 129.

⁹⁴ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 128-129.

⁹⁵ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 120-121.

⁹⁶ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 69-70.

⁹⁷ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 219-222.

⁹⁸ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 222.

⁹⁹ *Národní listy*, 16. července 1868, r. 8, č. 194, Literatura a umění. Divadlo, s. 2-3.

„Fernauda.“ Celé představení ostatní, které řídil pan kapelník Čech ovládal duch šťastný a blahodátný.“¹⁰⁰

Za Smetany byla u nás poprvé a velmi zdařile provedena Adamova novinka *Sládek prestonký*, a to 22. března 1867 pod taktovkou Adolfa Čecha.¹⁰¹ Na návrh Ludevíka Procházky, přítele Bedřicha Smetany, byla 7. listopadu 1872 pod taktovkou Adolfa Čecha uvedena také premiéra komické opery Alberta Grisara *Zahradnický pes*¹⁰² se čtyřmi sólisty: „[...] kvarteto zásluhou dirigentovou velmi jemně sladěné.“¹⁰³ K tomuto období se váže i povinnost práce druhého kapelníka na pobočných „letních“ scénách Prozatímního divadla mezi něž patřila Aréna na hradbách, v místě dnešního Národního muzea a vedle ní také dřevěné Novoměstské divadlo před Koňskou bránou, jehož majitelem byl ředitel Thomé, v místě dnešní Státní opery Praha.¹⁰⁴ Další pobočnou scénou bylo ještě Nové české divadlo,¹⁰⁵ které se stalo hlavním azylem souboru po požáru Národního divadla (viz kapitola 4).

Přestože vážnější dílo bylo výhradou prvního kapelníka, tedy Smetany, dostalo se Adolfovi Čechovi dirigovat například 23. listopadu 1866 Meyerbeerovu operu *Dinorah* nebo jeho vynikající operu *Robert d'ábel*, a to jednak v červnu 1872 a pak 18. září 1872, opět s vynikajícím mezinárodním obsazením.¹⁰⁶ Publikum si pod dirigentským vedením Adolfa Čecha oblíbilo také zhudebněnou pohádku *Lora* F. Z. Skuherského, která měla premiéru 13. dubna 1868: „Nová zpěvohra ‚Lóra‘, která se v zajímavém svém inkognitu dne 13. t. m. poprvé na našem jevišti objevila, měla snadnou hru, aby v obecnost sobě vydobyla

¹⁰⁰ *Národní listy*, 15. června 1868, r. 8, č. 163, Literatura a umění. Slavnostní představení na počest Fr. Palackého, s. 2-3.

¹⁰¹ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 228.

¹⁰² Opera Alberta Grisara *Zahradníkův pes* byla v premiéře uvedena v překladu Josefa Jiřího Stankovského pod názvem *Zahradnický pes*. Václav Štěpán, Markéta Trávníčková, *Prozatímní divadlo 1862-1883*. Svazek 1. (Praha, Nakladatelství Academia, 2006), s. 239.

¹⁰³ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 230.

¹⁰⁴ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 60.

¹⁰⁵ V místě dnešní kavárny a restaurace Demínka. Nové české divadlo [online]. [cit. 17.6.2021]. Dostupné z <https://encyklopedie.praha2.cz/stavba/1924-nove-ceske-divadlo>

¹⁰⁶ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 231.

oblíby a hojně pochvaly přívětivým proudem plyne melodie za melodií, bez velikých hluků a všelike pretense postupuje a vyvinuje se celek za hlavním tím účelem, aby příjemně pobavil. Toho účele se skladatel neminul.“¹⁰⁷ Oblíby dosáhla opera *V studni* V. Blodka s premiérou 17. listopadu 1867, kde bylo ceněno řízení sborů, na kterém se Adolf Čech také podílel. V roce 1874 dirigoval Čech operu *Lejla* K. Bendla a 16 dubna 1874 operu Z. Fibicha *Bukovín*, zvolila si ji ke své benefici tehdejší švagrová a pozdější manželka Zdeňka Fibicha Betty Hanušová a Čech se nastudování věnoval velmi pečlivě.¹⁰⁸

V roce 1873 došlo k otevření operní školy při Prozatímním divadle, zásluhu na tom měl i spolek Umělecká beseda.¹⁰⁹ Na její zřízení apeloval Ludevít Procházka a zřejmě i Bedřich Smetana, tato škola měla nahradit dosavadní „italienismus“ na pražské konzervatoři.¹¹⁰ Její trvání však bylo velmi krátké, skončilo v roce 1874. Škola byla rozpuštěna, protože vše, co podniklo staré vedení, jak píše Čech,¹¹¹ bylo špatné. Ve stejném roce se Smetanův zdravotní stav zhoršoval natolik, že se Adolf Čech ujímal také dirigování Smetanových oper. Přes protest členů orchestru, kteří trvali na tom, aby Smetana zůstal, byl donucen k odchodu z divadla. Nemohl už dirigoval orchestr, ale věnoval se dál intenzivně kompoziční činnosti a s divadlem zůstal v kontaktu prostřednictvím Adolfa Čecha.¹¹² Smetana měl velké plány, nestačil je bohužel všechny uskutečnit, ale ukázal ostatním směr, jakým pokračovat.

3.2.3 První kapelník a samostatná činnost

Prvním kapelníkem se po Smetanově ohluchnutí stal Adolf Čech a zůstal jím po celé období. Druhým kapelníkem a sbormistrem byl v letech 1875 až 1878 Zdeněk Fibich, od roku 1878 do roku 1881 to byl Josef Klička a od roku 1881 Mořic Anger, ten pak společně

¹⁰⁷ *Národní listy*, 15. dubna 1868, r. 8, č. 104, Literatura a umění. Divadlo, s. 3.

¹⁰⁸ Jaroslav Jiránek, *Zdeněk Fibich*. 2. vyd. (Praha, AMU HF, 2000), s. 28.

¹⁰⁹ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 7.

¹¹⁰ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 179.

¹¹¹ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 13.

¹¹² Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 128.

s Adolfem Čechem přešel do Národního divadla, v roce 1881 byl jako sbormistr angažován ještě Augustin Vyskočil.¹¹³

Po odchodu Bedřicha Smetany v roce 1874 se do vedení opery Prozatímního divadla vrátil Jan Nepomuk Maýr a s ním jím kdysi zavedený starý řád. Smetanou připravený program byl odložen a těžištěm se stal opět lehčí žánr. Operety, ve kterých převažoval Suppé, Lecocq a Offenbach, byly na programu nejen v létě, ale i v hlavní divadelní sezóně.¹¹⁴ O neradostném repertoáru v roce 1875 po odchodu Smetany z divadla ve svých vzpomínkách píše Čech,¹¹⁵ došlo jen na „pár novinek se slabým úspěchem“, ale současně zmiňuje například úspěch Straussových operet *Netopýr*, který přičítá hlavně nově angažované operní zpěvačce Terezii Boschettiové.

Avšak i v tomto období se na scénu Prozatímního divadla dostává vážný operní žánr a je podporována také domácí tvorba, která se mezitím rozrostla. Děje se tak převážně zásluhou benefic zpěváků a Adolfa Čecha, kteří se snažili naplnovat Smetanův odkaz a svým výběrem obohacovali repertoár.¹¹⁶ Tímto způsobem je udržován z domácí tvorby hlavně Smetana a Dvořák, ze zahraničního pak Meyerbeer a Mozart, což bylo v roce 1876 oceňováno.¹¹⁷ V roce 1879 však V. J. Novotným už považováno za nedostačující: „Avšak pro něco vážného pro genre skutečně umělecký není kousek smyslu a porozumění mezi lidmi, kteří v divadle našem rozhodují. Kdy že bude otevřeno velké národní divadlo? A takovým způsobem nyní připravujete půdu, ‚vzděláváte‘ vkus obecnstva pro důstojný chrám umění domácí?“¹¹⁸ V roce 1879 bylo již Národní divadlo takřka hotové.¹¹⁹ S blížícím se otevřením Národního divadla sílily požadavky po repertoáru, který by již tohoto stánku byl skutečně hoden.¹²⁰

¹¹³ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 325.

¹¹⁴ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 312-313.

¹¹⁵ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 71.

¹¹⁶ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 314-315.

¹¹⁷ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 314-315.

¹¹⁸ *Dalibor*, 10. července 1879, r. 1, č. 20, Z divadla, s. 161.

¹¹⁹ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 55.

¹²⁰ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 315-316.

K programu v letech 1874 až 1883, do definitivního otevření Národního divadla, uvádím pro ilustraci ukázkou několika zdařilých provedení pod taktovkou Adolfa Čecha:

- Dne 7. listopadu 1876 se konala premiéra opery Bedřicha Smetany *Hubička*. Jednalo se o zdařilé provedení s výborným pěveckým obsazením: „A obecnstvo rozhodlo hned při premiéře. Vyžádalo si opakování druhé ukolébavky ‚Letěla bělounká holubička‘, kterou sl. Sittova čarokrásně zpívala, kterou by nynější výtečná představitelka Vendulky pí. Maturová zajisté také opakovati musila, kdyby vůbec v Národním divadle se smělo něco opakovati.“¹²¹ Také další písně z této opery si hned získaly publikum.¹²²
- Dne 15. února 1878 došlo k oživení Smetanových *Dvou vdov* jako benefice Adolfa Čecha: „Představení bylo velmi nadšené a zdálo se, že opeře nastává nové, slavné období. Po každé scéně byli voláni reprodukční umělci, po aktech volán skladatel i beneficiant. Byl to jeden z nejšťastnějších večerů, co se týče provedení. Vše šlo hladce, ze solistů měl každý svou partii co nejpečlivěji promyšlenou, sbor zpíval s nadšením a orchestr hrál s jemným citem i pravým ohněm, zkrátka: všude duchem napjatě poslouchajícího obecnstva.“¹²³
- Dne 18. září 1878 se v Novém českém divadle konala premiéra Smetanova *Tajemství*: „Dirigoval kapelník Adolf Čech, vytvoření nových dekorací bylo svěřeno divadelnímu malíři Ullikovi, který k nim vykonal studie z okolí Bezdězu. Text opery pocházel od Elišky Krásnohorské, režisérem byl Edm. Chvalovský. Orchester byl zesílen a hlavně smyčcové nástroje rozmnoženy. Také četní pěvci se skladateli, zkouškám přítomnému, nabídli, že rozmnoží svými hlasy divadelní sbor. Už na základě zkoušek byly o ‚Tajemství‘ šířeny nejpotěšitelnější zprávy a nové opeře věštěna popularita ‚Prodané nevěsty‘.“¹²⁴

¹²¹ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 16-17.

¹²² Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903), s. 17.

¹²³ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 391.

¹²⁴ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 385.

- Dne 7. října 1879 byl uveden Smetanův *Dalibor*: „Znovu vzkříšený ‚Dalibor‘ Smetanův, vypravený přičiněním spolku českých žurnalistův v úterý 7. t. m. proveden byl s úspěchem velmi skvělým. Solisté, přítomný skladatel i kapelník p. Čech, jenž velmi pečlivě celek nastudoval, vyznamenáni byli po každém jednání bouřnou pochvalou a vyvolávání nebralo konce.“¹²⁵ Bedřich Smetana dopisem z 30. srpna 1877 Adolfa Čecha o uvedení *Dalibora* požádal s tím, zda se mezitím poměr k této jeho opeře nezměnil.¹²⁶

- Dne 4. ledna 1880 se konala nejpamátnější repríza Smetanovy *Hubičky*, a to jako oslava 50 let umělecké činnosti skladatele: „Velký pak triumf slavil Smetana večer v divadle, kdež se dávala jeho oblíbená prostonárodní opera ‚Hubička‘ v provedení výtečném. Veškeré síly výkonné sl. Sittova, pí. Fibichová, sl. Lauschmannova i pp. Lev, Vávra, Čech s nadšením prováděli své partie, orchestr i sbor mistrným vedením kapelníka p. Čecha v témž duchu si počínal – nálada v obecnstvu byla tudíž nejsvěžejší [...]“¹²⁷

- Dne 10. prosince 1880 byl proveden Beethovenův *Fidelio* jako benefice Adolfa Čecha: „Jistě tanula mu na mysli vzpomínka na Smetanu a povinnost uctít jubileum Beethovenovo.“¹²⁸

- Dne 23. prosince 1880 dirigoval Adolf Čech Dvořákovu oratorium *Stabat mater* a V. J. Novotný napsal: „Provedení nesnadného tohoto díla bylo velmi zdařilé; o nastudování jeho hlavní si zásluhu získal energický dirigent p. Adolf Čech; ze solových sil pomohli dílu k úplnému úspěchu: paní Fibichová, sl. z Ehrenbergů a pp. Vávra a Karel Čech.“¹²⁹

- Dne 25. listopadu 1881 se konala premiéra opery *Blaník* Z. Fibicha jako benefice Adolfa Čecha: „Skladatel byl po každém jednání nadšeně volán vedle sólistův, kteří

¹²⁵ *Dalibor*, 10. října 1879, r. 1, č. 29, Z divadla, s. 233.

¹²⁶ MBS, přepis S 217/0198.

¹²⁷ *Dalibor*, 10. ledna 1880, r. 2, č. 2, Z koncertní síně, s. 12-13.

¹²⁸ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 368.

¹²⁹ *Dalibor*, 1. ledna 1881, r. 3, č. 1, *Stabat mater*, s. 2.

výkony své nastudovali s velkou pílí, a vedle kapelníka p. Čecha, jenž novinku tu si zvolil ku svému čestnému večeru a ujal se jí vřele jak v energickém nastudování tak v brilantním provedení.“¹³⁰

- Dne 21. prosince 1881 byli uvedeni Bendlovi *Černohorci*: „Z repriz hlavně nás poutalo provedení Bendlovy působivé opery ‚Černohorci‘, v níž veškeré síly solové dobývají sobě všestranného uznání za výkony s patrnou vroucností podávané; sbor i orchestr činí vše možné; za to ovšem nemohou, že malý jich počet nevystačuje k dokonalému provedení díla, jež právě na obě tělesa činí požadavky velké; však jiné pomoci snad není na malém jevišti prozatímního divadla. Kapelník pan Čech dirigoval s obvyklou energií.“¹³¹
- Dne 16. ledna 1882 byla znovu uvedena Gluckova *Armida* jako benefice Marie Sittové: „Armidu dirigoval tehdy Adolf Čech, který odstranil ne jeden obvyklý škrť a spolu i zredukoval obvyklé retuše instrumentační.“¹³² J. Bartoš shrnul kritiku O. Hostinského v Národních listech: „Srovnávaje dojem z obou verzí české ‚Armidy‘ oddělených pauzou 16 let, rozhodoval se pro pojetí Čechovo.“¹³³
- Dne 5. května 1882 se v Novém českém divadle konalo současně jako skladatelova benefice sté představení *Prodané nevěsty* a kritika pěla chválu na její provedení: „Orchestr divadelní byl mnohými umělci sesílen a ouvertura provedena řízením kapelníka A. Čecha virtuosně a musela býti opakována.“¹³⁴
- Dne 5. prosince 1882 došlo k novému nastudování Mozartova *Únosu ze serailu* a kritika opět nešetřila chválou: „Dílo tehdy po druhé uvedl do repertoáru kapelních Adolf Čech, a to způsobem tak pietním, že to bylo všeobecně s radostí konstatováno. Jistě mu tkvěl na mysli příklad Smetanův. Hlavně partu orchestrálnímu věnoval tehdy Čech péči největší.“¹³⁵

¹³⁰ *Dalibor*, 1. prosince 1881, r. 3, č. 34, Česká zpěvohra, s. 271.

¹³¹ *Dalibor*, 10. ledna 1882, r. 4, č. 2, Česká zpěvohra, s. 12.

¹³² Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 367.

¹³³ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 367-368.

¹³⁴ *Dalibor*, 10. května 1882, r. 4, č. 14, Oslava stého provozování Smetanovy „Prodané nevěsty“, s. 105.

¹³⁵ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938),

- Dne 26. ledna 1883 byla po 15 letech provedena Moniuszkova *Halka* jako benefice Adolfa Čecha, což bylo s povděkem přijato: „Tentokráte ji vysvobodil z temnotí archivu divadelního kapelník p. Čech, jenž si ji obral ku svému příjmu. Provedení bylo zdařilé. Beneficiant byl při svém objevení se v orchestru hlučně obecenstvem čestným uvítán a průběhem večera po každém jednání se sólisty volán. Rozumí se, obligátní věnce opět rozmnožily bohatou sbírku zasloužilého tohoto náčelníka naší opery.“¹³⁶

Dne 14. dubna 1883 se konalo 110. představení Smetanovy *Prodané nevěsty*, které bylo současně zcela posledním představením Prozatímního divadla.¹³⁷ Bedřich Smetana i přes dílčí neúspěchy a kritiky, které jeho práci provázely neustával a dále tvořil. Adolf Čech s ním udržoval nejen písemný kontakt, ale také ho navštěvoval v Jabkenicích, což vyplývá jednak z Čechových pamětí,¹³⁸ ale i z jejich vzájemné korespondence. Smetana uděloval Čechovi rady a dopisem z 9. prosince 1878 dal Čechovi právo obsazovat úlohy jeho oper na věčné časy.¹³⁹ Nicméně někdy se Smetana k obsazení vyjadřoval a Čechovi činil doporučení, viz například dopis ze 4. července 1882 týkající se provedení opery *Čertova stěna*: „„Záviš Vítkovic , muže jedině provést všeobecně ctěná pání Fibichová; nejen ryzí alt, ale ušlechtilá postava a důležitost úlohy poukazuje na p. Fibichovou.“¹⁴⁰ Adolf Čech Smetanu informoval o dění v divadle a pečoval o jeho dílo. I když zásluhu na uvádění Smetanových starších oper v Prozatímním divadle mohla mít podle Bartoše¹⁴¹ i ta skutečnost, že se Smetana uvolil, v důsledku získání penze, k jejich provozování bez nároku na tantiérmy. Činnost v Prozatímním divadle pod Smetanovým vedením byla pro Adolfa Čecha velkou životní zkušeností a velkým vkladem pro jeho další dirigentskou práci v Národním divadle.

s. 366.

¹³⁶ *Dalibor*, 28. ledna 1883, r. 5, č. 4, Česká zpěvohra, s. 35.

¹³⁷ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 396.

¹³⁸ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1903).

¹³⁹ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 322.

¹⁴⁰ MBS, přepis S 217/0218.

¹⁴¹ Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938), s. 316.

3.2.4 Koncertní dirigentská činnost

Významnou oblastí zájmu Adolfa Čecha byla koncertní dirigentská činnost. Výrazných úspěchů dosáhl při uvádění monumentálních vokálně instrumentálních děl, například:

- Bachovo Vánoční oratorium: „Jednota hudebních umělců opakovala o letošních svátcích Bachovo velké vánoční oratorium a sice v téže formě, v jaké je před pěti lety poprvé v repertoír svůj uvedla. Celé dílo jest jak známo příliš obsáhlé, než aby se v obvyklém intervalu 2 hodin provésti mohlo, instrumentace jeho pro moderní orchestr již tak anachronistická, že partitura jeho důkladně musila býti zrevidována, kteroužto práci před 5 lety mistr Fibich tak mistrovsky vykonal. Letošní provedení oratoria toho, stálo v celku na téže výši jako první jeho premiéra a jak orchestr a sbor, tak i solový kvartet (sl. z Ehrenbergů, pí. Fibichová a pp. Vávra a Čech) počínali si co nejsvědomitěji. Vrchní řízení koncertu nalézalo se v osvědčených rukou kap. p. A. Čecha.“¹⁴²
- Beethovenova symfonie č. 9 d moll „se speciálním pojetím velkolepé skladby“ v intencích R. Wagnera:¹⁴³ „Kromě produkce jest nám zaznamenati novou reprisi Beethovenovy IX. Symfonie, kterou řízením kap. p. A. Čecha provedl v koncertě svém pensijní spolek sboru a orchestru král. zem. českého divadla. Exekuce její byla velice skvělá, což jest v první řadě zásluhou našeho neúnavného dirigenta a svědomitého orchestrálního a vokálního ensemblu“.¹⁴⁴

3.2.4.1 První souborné provedení cyklu symfonických básní B. Smetany *Má vlast*

Zcela mimořádnou událostí bylo první kompletní uvedení cyklu symfonických básní Bedřicha Smetany *Má vlast*, které se uskutečnilo 5. listopadu 1882 na Žofíně pod taktovkou Adolfa Čecha. Skladatel ve svém dopisu z 20. listopadu 1882 vyjádřil Adolfu Čechovi, jak velice si tohoto činu váží:

¹⁴² *Dalibor*, 28. prosince 1883, r. 5, č. 48, Zpěvohra a síň koncertní, s. 475.

¹⁴³ *Dalibor*, 20. listopadu 1879, r. 1, č. 33, Koncert výpomocného spolku sboru a orchestru čes. opery, s. 259-261.

¹⁴⁴ *Dalibor*, 28. prosince 1883, r. 5, č. 48, Zpěvohra a síň koncertní, s. 475.

„V neděli na to byl ten pro mě a pro moji velkou skladbu pamětní den. Bylo mi, jako bych kus po kusu slyšel, duševně skorem skutečně. Viděl jsem, že výkon spolu oučinkujících na stupu dokonalosti provádí moje – sny, a že Vy je vedete. Byl jsem pohnut Vaším činem a udatnosti Vašych bojovníků. A co snilo jen v nitru mém, co žilo v pohnutém srdci mém, to jste odkryli světu vy všickni z Vaším mistrovstvím. Nemohl jsem Vám děkovati ještě v Praze, byl jsem tůze pohnut, ale dal jste mě zase důvěru, že se zase ozvou ty tajuplný zvuky vnítr mého srdce – až do konce života! Přijmetěž můj obdiv a moje díky za Vaší dovednost a údatnost. Bylo na Vás i na spoluúčinkujících ta skálopevná jistota vidět, že dílo moje zvítězí s Vámi! Vy jste vybojovali pravdě v umění vítězství, proti ouzkoprsým náhledům hudebních mudrlantů. Bude to pro Vás den pamětní, jako pro mě samého, který z dálky vás sebou doprovázel, s pohnutým srdcem s Vámi světi Váš veliký čin! Vzdělte pánům oučinkujícím můj obdiv, a mojée nejsrdečnější díky! Vás ale, milý příteli, prosím, by jste i na dále vedl a řidil vše, co mně osud ještě dovoli, utvořiti pro vlast, národ a národní umění.“¹⁴⁵

¹⁴⁵ MBS, přepis S 217/0219. Den 5. listopad 1882 byla neděle.

4. Národní divadlo

K prvnímu otevření Národního divadla v Praze došlo v roce 1881 za přítomnosti korunního prince Rudolfa.¹⁴⁶ Emanuel Chvála o této památné události napsal: „Konečně tedy stalo se skutkem, co tak toužebně očekávali jsme: chrám, jež musám zbudoval národ český, otevřel brány své, aby poprvé v nitru svém uvítal umění české a toto aby poprvé pozdravilo krásný stan, z něhož vládnouti má duchu českému, svým pozdravem královským.“¹⁴⁷

4.1 Slavnostní otevření premiérou opery B. Smetany *Libuše* 11. června 1881

Na základě vypsaného operního konkurzu byla ke slavnostnímu otevření Národního divadla vybrána opera Bedřicha Smetany *Libuše*.¹⁴⁸ Přípravy premiéry této opery se neobešly bez problémů, Adolf Čech ještě 31. prosince 1880 neznal kompletní podobu opery, kterou měl nastudovat: „Dočtete se dnes zajisté v ‚Národních listech‘ že dnem 3. března musí být Národní divadlo otevřeno. Jest tedy nejvyšší čas, abych začal se studiem *Libuše*. Prosím Vás, zašlete mi bezodkladně klavírní výtah a udejte jak mají být partie obsazeny.“¹⁴⁹ Poté nastala otázka technických možností stávajícího souboru. Nebylo jednoduché vyhovět požadavkům skladatele a nárokům na provedení tak rozsáhlého díla, protože na to dosavadní podmínky nestačily. Divadlo v té době ještě nedisponovalo řádnou a dostatečně velkou zkušební místností, ani dostatečně velkým sborem. Hlavním problémem byl nedostatečný počet členů orchestru. Adolf Čech sice žádal o jeho rozšíření, ale ředitelství to nepovažovalo za nutné. Záchranou se stala výpomoc konzervatoristů, pak konečně mohly začít zkoušky.¹⁵⁰ Všichni se připravovali na slavnostní otevření, pilně studovali a pracovali, pro každého z personálu uměleckého i technického byla možnost stát se součástí této mimořádné události velkou ctí.¹⁵¹

¹⁴⁶ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1902), s. 101.

¹⁴⁷ *Dalibor*, 20. června 1881, r. 3, č. 18, Otevření Národního divadla, s. 139.

¹⁴⁸ Na dalších místech se umístila opera Zdeňka Fibicha *Blaník* a Karla Bendla *Černohorci*, oběma byly přisouzeny čestné odměny. František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883-1900* (Praha, Unie, 1908), s. 17.

¹⁴⁹ MBS, přepis S 217/0570.

¹⁵⁰ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1902), s. 97-99.

¹⁵¹ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1902), s. 100.

Premiéra Smetanovy opery *Libuše*¹⁵² v Národním divadle se konala 11. června 1881, historicky první Libuší byla Marie Sittová. Německé libreto napsal Josef Wenzig, do češtiny ho přebásnil Ervín Špindler.¹⁵³

Nadšeně hodnotil premiéru Emanuel Chvála:

„Pečlivě připravená zpěvohra vypravena velmi nádherně, tak že, jak již dříve bylo podotknuto, provedení slavnostní zpěvohry skutečně bylo slavnostní, důstojné díla a důstojné okamžiku, jež mělo oslaviti. Všichni v solových partiích účinkující členové české opery oddali se s láskou svým úlohám, jichž (co do slohu zpěvu) neobyčejným požadavkům ponejvíce plnou měrou učinili zadost. Zejména zasluhují výkony slečny Sittové (*Libuše*), sl. Reichové (*Krasavy*), pí Fibichové (*Radmily*), dále pak pánů: *Lva* (*Přemysla*), *Čecha* (*Chrudoše*), *Vávry* (*Šťáhlava*), *Hynka* (*Lutobora*) a *Stropnického* (*Radovana*) plného uznání, rovněž tak i výkon sboru žneckého za scénou, v němž účinkovali sl. z *Ehrenbergů*, sl. *Hlaváčková*, pí *Maislerová* a p. *Šára*. Neméně statečně si počínal mužský i ženský sbor; skvělý výkon podal mohutný orchestr, v kterém spoluúčinkovali chovanci *Pražské konzervatoře*. Velkých zásluh o výtečné provedení *Libuše* získal si neúnavnou pílí a pietou při studování a rozvahou při provedení první kapelník p. *Čech* a vedle něho vrchní režisér p. *Kolár*, který velký aparát scénický a mohutnou komparserii ovládal rukou zkušenou co nejúčinněji a se vkusem uměleckým. Smetana sám byl při každém představení předmětem srdečných ovací.“¹⁵⁴

Po představeních v červnu se soubor vystěhoval do Nového českého divadla.¹⁵⁵ Národní divadlo se uzavřelo, k definitivnímu otevření mělo dojít 11. září 1881.¹⁵⁶ Budova však 12. srpna 1881 vyhořela. Rok 1881 je veden jako prozatímní otevření Národního divadla a jako

¹⁵² Významným vstupním prvkem Smetanovy opery *Libuše* je slavnostní fanfára, příznačný motiv, který je symbolem majestátnosti. Jaroslav Jiránek, *Krystalizace významového pole Smetanovy Libuše*. Hudební věda. 1976, r. 13, č. 1, s. 45. [online]. [cit. 17.6.2021] Dostupné z <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:5c2a7ae3-4b45-11e1-1418-001143e3f55c?page=uuid:5c2a7b11-4b45-11e1-1418-001143e3f55c>

¹⁵³ *Libuše*. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/11407>

¹⁵⁴ *Dalibor*, 20. června 1881, r. 3, č. 18, Otevření Národního divadla, s. 141.

¹⁵⁵ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1902), s. 55.

¹⁵⁶ František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883-1900* (Praha, Unie, 1908), s. 23.

jeho nultá sezona.¹⁵⁷ Po rekonstrukci bylo divadlo znovuotevřeno v roce 1883. František Adolf Šubert nazval období v letech 1881 až 1883 dobou prozatímnosti Národního divadla.¹⁵⁸

4.2 Vedení a organizace

Hlavní podmínkou pro vedení českého divadla, které patří národu, bylo, že jím musí být Čech. Dnem 1. ledna 1881 převzalo správu Národního divadla nově vytvořené Družstvo Národního divadla,¹⁵⁹ které sestávalo převážně z řad majetného českého měšťanstva a české inteligence, členství bylo projevem národního zanícení, nicméně každý musel složit určitý vstupní finanční podíl.¹⁶⁰ Intendanci zemského divadla převzal Jakub Škarda, za ředitele byl zvolen dosavadní ředitel Prozatímního divadla Jan Nepomuk Maýr.¹⁶¹ Do opery Národního divadla přešli první kapelník Adolf Čech, druhý kapelník Josef Klička, vrchní režisér František Kolár i operní režisér Edmund Chvalovský.¹⁶² V roce 1881 byl angažován jako kapelník ještě Mořic Anger, což Adolf Čech, v obavách o svou pozici, nesl nelibě. Ve svém dopisu Bedřichu Smetanovi z 2. dubna 1881 to komentoval slovy: „Nejdříve krotká zpráva v novinách, že se angažuje ještě jeden kapelník, aby prý se mohlo dávat více oper (lächerlich! s jedním tenorem) [...]”.¹⁶³ Jan Nepomuk Maýr v roce 1883 odstoupil,¹⁶⁴ na jeho místo byl zvolen František Adolf Šubert, který ve funkci ředitele Národního divadla setrval do roku 1900.¹⁶⁵ Za dob ředitele Šuberta bylo znovuzavedeno a dodržováno, až na výjimky,

¹⁵⁷ Soupis repertoáru ND v Praze. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/sezony/premiery/125>

¹⁵⁸ František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883-1900* (Praha, Unie, 1908), s. 17.

¹⁵⁹ Tajemníkem v letech 1890 až 1905 byl JUDr. Karel Kadlec, zeť Adolfa Čecha. Akademický bulletin. Oficiální časopis Akademie věd ČR. Karel Kadlec [online]. [cit. 17.6.2021]. Dostupné z <http://abicko.avcr.cz/archiv/2005/1/obsah/karel-kadlec-1865-1928-.html>

¹⁶⁰ František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883-1900* (Praha, Unie, 1908), s. 9-11.

¹⁶¹ František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883-1900* (Praha, Unie, 1908), s. 14.

¹⁶² František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883-1900* (Praha, Unie, 1908), s. 15.

¹⁶³ MBS, přepis S 217/0572.

¹⁶⁴ Jan Nepomuk Maýr odešel po neshodách se správním výborem, jejichž důvodem byl slabý příjem divadla v zimní sezoně, druhým důvodem byl jeho věk, který se začal jevit pro funkci ředitele jako pokročilý. František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883-1900* (Praha, Unie, 1908), s. 28.

¹⁶⁵ F. A. Šubert byl členem Spojeného družstva, kterému podléhala správa Prozatímního divadla, od roku 1880 pak členem výboru Družstva Národního divadla. Český hudební slovník osob a institucí. Šubert, František Adolf [online]. [cit. 17.6.2021]. Dostupné z https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=6085

přidělování práce mezi kapelníky podle pozic. V kompetenci prvního kapelníka byla vážná umělecky hodnotná díla, druhý kapelník se zabýval lehčím žánrem a italským repertoárem.

4.3 První operní soubor

Protože bylo Prozatímní divadlo považováno za přípravu a jakýsi předstupeň pro Národní divadlo, přešli i členové souboru a členové orchestru víceméně automaticky do nově otevřeného divadla. Z významných sólistů, kteří se stali oporou Národního divadla, to byli především Karel Čech, Eleonora Ehrenbergová, Betty Fibichová, Adolf Krössing, Marie Laušmanová, Josef Lev, Marie Sittová, Leopold Stropnický a Antonín Vávra. Na prahu otevření Národního divadla byli angažováni noví zpěváci, a to Bohumil Benoni, Johana Cavallarová, Vilém Heš, Ema Maislerová-Saková, Irma Reichová, Marie Reisingrová, Václav Soukup a další. Jako hlavní tenor byl přijat italský zpěvák Carlo Raverta. Po přerušení činnosti v Prozatímním divadle byl znovuangažován jako zpěvák, ale i jako režisér, František Hynek.¹⁶⁶ Se souborem přešel do Národního divadla i sbormistr Augustin Vyskočil, který se později stal třetím kapelníkem.¹⁶⁷ V dámském operním sboru, orchestru a baletu došlo pak k rozšíření o několik členů.¹⁶⁸ Baletním mistrem byl Václav Reisinger, významnými sólisty baletu Augustin Berger a Františka ze Schöpfů.

Postupně docházelo k angažování nových zpěváků. Zastupitelnost se jevila nezbytná jednak pro případ momentálních indispozic, jednak bylo nutné myslet i na náhradu starších zpěváků, kteří začínali mít problémy s hlasivkami trvalejšího charakteru. Noví zpěváci byli buď objeveni na jiných scénách nebo byli doporučováni kapelníky a ostatními členy souboru. Příchod nových zpěváků byla nutnost, která se však vyjevila jako přednost a stála za mnohými pozdějšími úspěchy Národního divadla, které byly spojeny se změnou pojetí nastudování rolí, a které Bohumil Benoni nazval „novým směrem“.¹⁶⁹ Tento trend předznamenal moderní vývoj reprodukčního umění v oblasti opery na sklonku 19. století,

¹⁶⁶ Ladislav Novák, *Opera a balet staré gardy Národního divadla* (Praha, Jos. R. Vilímek, 1938).

¹⁶⁷ Augustin Vyskočil. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/4134>

¹⁶⁸ František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883-1900* (Praha, Unie, 1908), s. 22.

¹⁶⁹ Bohumil Benoni, *Moje vzpomínky a dojmy* (Praha, Kočí, 1917), s. 262.

odvracel se od zastaralého a afektovaného „italienismu“ a kladl důraz nejen na zpěv, ale i na niterný herecký projev, nejpřirozenější a nejpravdivější, jako důležitou a nedílnou složku úspěšného uvedení díla.¹⁷⁰ Jednalo se svým způsobem i o chápání díla a role ve smyslu Wagnerovy myšlenky Gesamtkunstwerku, kterou bylo spojení všech složek umění v jeden výsledný celkový efekt.

¹⁷⁰ Bohumil Benoni, *Moje vzpomínky a dojmy* (Praha, Kočí, 1917), s. 261.

5. Stěžejní události a významné premiéry v prvním období do roku 1890

5.1 Definitivní otevření Národního divadla 18. listopadu 1883

K definitivnímu otevření Národního divadla došlo dne 18. listopadu 1883, i nyní operou Bedřicha Smetany *Libuše*. Bylo významnou událostí a naplnilo dlouho očekávaný sen českých vlastenců. V. V. Zelený ji popisuje takto: „V neděli, 18. listopadu, Smetanova ‚Libuše‘ naplnila svůj první veliký úkol: národní divadlo jest otevřeno. Pořád znovu a znovu myslí prochvívá tato nedocenitelná zpráva. Česká národní hudba nyní má kde dále růsti a bohatnouti, kde se množiti a omlazovati a odkud vycházeti do všeho národa, a má chrám, vábící již o sobě všechny, kdož rozumějí kráse kdekoliv rozkvetlé.“¹⁷¹ Představení dirigoval, stejně jako v roce 1881, Adolf Čech oblečený v čamaře.¹⁷²

Obsazení hlavních rolí při premiéře opery B. Smetany *Libuše* 18. listopadu 1883:

Libuše	Marie Sittová
Přemysl ze Stadic	Josef Lev
Chrudoš od Otavy	Karel Čech
Šťáhlav na Radbuze	Antonín Vávra
Krasava	Irma Reichová
Radmila	Betty Fibichová
Lutobor	František Hynek
Radovan	Leopold Stropnický
První žnec	Eleonora Ehrenbergová
Druhý žnec	Marie Vollnerová
Třetí žnec	Ema Maislerová
Čtvrtý žnec	Václav Soukup ¹⁷³

Obsazení hlavních rolí zůstalo stejné. Jen ve sboru ženců došlo ke změně, nově vystoupila Marie Vollnerová a Václav Soukup, ti nahradili zpěváky, kteří mezitím z divadla odešli.

¹⁷¹ *Dalibor*, 21. listopadu 1883, r. 5, č. 43, Zpěvohra a síň koncertní, s. 423-424.

¹⁷² Druh pánského kabátu symbol příslušnosti ke slovanstvu a vlastenectví.

¹⁷³ *Libuše*. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/11409>

K představení se V. V. Zelený vyjadřuje: „Slovem, večer byl naskrze slavnostní, pravý svátek českého umění. Nadšené obecenstvo neustalo, dokud mistr Smetana, jehož ruka ze všech Čechů nejvíce přispěla k umělecké oprávněnosti národního divadla, přes všechno vzpírání po každém aktě se neobjevil skvělému shromáždění.“¹⁷⁴

Z. Nejedlý uvádí, že obsazení bylo podle vlastní volby Smetanovy prvotřídní, výkony tomu odpovídající a celkový dojem uchvacující: „Ale i sbory byly překvapující: zesíleny členy Hlaholu, takže zněly zvláště mohutně, i také orchestr, pod taktovkou Adolfa Čecha, poprvé zase rozšířený o nově engažované členy. Konečně režii měl Frant. Kolár, nejlepší režisér Národního divadla, který pořídil i výpravu zcela novou a jinou, naproti staré operní konvenci v duchu, aspoň podle tehdejších představ, starých bájí českých.“¹⁷⁵

Adolf Čech vzpomínal na tyto slavnostní chvíle s pohnutím: „Můj bože! Vzdychávám si při pomýšlení, jak kruté byly počátky naší opery, jak jsme zápasili s bídou a nouzí a nepohodlím všeho druhu, a do jak krásného a teplého hnízdečka si teď sedají noví členové Národního divadla. Ale přeji všem tento utěšený stav z celého srdce. Ať jen pracují s touž láskou a s týmž nadšením, jako jsme za bídny groš pracovali my, aby operní naše umění stále vzkvétalo ve zlatém domě nad Vltavou, který vystavěl: „Národ sobě!“¹⁷⁶

5.2 První sezóna 1883 až 1884

První sezóna po znovuotevření byla zahájena velmi bohatým a pestrostí nabitým programem, stejně tak četností představení.¹⁷⁷ Neexistovaly žádné divadelní prázdniny, hrálo se celoročně a v létě současně i na scéně Nového českého divadla.¹⁷⁸ O velkém vytížení všech členů souboru se zmiňuje Dalibor: „Výslovné pochvaly zaslouží si také sbor a orchestr, kteří vždy úlohám svým dostojí, ač jedna opera takřka druhou stíhá ano i

¹⁷⁴ *Dalibor*, 21. listopadu 1883, r. 5, č. 43, Zpěvohra a síň koncertní, s. 424.

¹⁷⁵ Zdeněk Nejedlý [redakcí Jaroslava Jelínka], *Opera Národního divadla do roku 1900* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1935), s. 106-107.

¹⁷⁶ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1902), s. 57-58.

¹⁷⁷ Denní programy. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/sezony/denni-programy/123>

¹⁷⁸ Nové české divadlo se nacházelo na Vinohradech na rohu dnešní Anglické a Škrétovy ulice. První představení zde proběhlo 6. srpna 1876. Po otevření Národního divadla došlo postupně k ukončení provozu. Nové české divadlo [online]. [cit. 17.6.2021]. Dostupné z <https://encyklopedie.praha2.cz/stavba/1924-nove-ceske-divadlo>

v jediném dni dvě operní představení se pořádají. Ve vrchním řízení vystřídali se oba kapelníci, pp. Čech a Anger s vytrvalostí a zdarem.“¹⁷⁹

Zpočátku si ještě provoz nového Národního divadla vypomáhal repertoárem převzatým z Prozatímního divadla, to se však od čtvrté sezony změnilo. Celkem bylo v první sezóně uvedeno 26 premiér oper, z nichž 11 bylo nově nastudovaných pro Národní divadlo. Adolf Čech se podílel na 6 z nich, jednalo se o opery: *Libuše* Bedřicha Smetany s premiérou 18. listopadu 1883, hodnocení viz výše, dále *Karel Škréta* Karla Bendla premiéra 11. prosince 1883, *Nevěsta messinská* Zdeňka Fibicha premiéra 28. března 1884, *Husitská nevěsta* Karla Šebora premiéra 30. dubna 1884, *Afričanka* Giacoma Meyerbeera premiéra 6. června 1884 a *Ernani* Giuseppe Verdiho premiéra 20. srpna 1884 v Novém českém divadle.¹⁸⁰

Představení konaná do konce roku 1883 a nástup činnosti byl podle Nejedlého zdařilý: „Studováno všechno to s velikou horlivostí, ale také posloucháno. Nic obecnstvo netoužilo po líbivých cizích operách. S radostí, ano s pohnutím poslouchalo domácí, česká díla. Ale i umělecky dopadla zkouška více než dobře. Průměrná úroveň divadla i při tom byla značně vysoká, česká opera i tak ukázala, že stojí na výši.“¹⁸¹ Souhrnný přehled veškerých představení konaných v roce 1883, včetně předchozího období, podal Dalibor.¹⁸² Drobným dílčím neúspěchem tohoto období byla obnovená premiéra Dvořákovy opery *Šelma sedlák* 26. listopadu 1883, kterou dirigoval Adolf Čech, a kterou Dalibor omlouvá: „Méně šťastně provedení byl Dvořákův ‚Šelma sedlák‘, což mimo indispozici p. Lva zajisté i příliš krátký čas studia zavini. Divadlo bylo zase po oba tyto večery úplně vyprodáno.“¹⁸³

Dalšímu průběhu sezony v roce 1884 se věnuje časopis Dalibor a vyjadřuje velké zklamání:

¹⁷⁹ *Dalibor*, 7. února 1884, r. 6, č. 5, Národní opera, s. 46.

¹⁸⁰ Soupis repertoáru ND v Praze. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/sezony/premiery/123>

¹⁸¹ Zdeněk Nejedlý [redakcí Jaroslava Jelínka], *Opera Národního divadla do roku 1900* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1935), s. 113.

¹⁸² *Dalibor*, 7. února 1884, r. 6, č. 5, Drobné zprávy. Z „Umělecké Besedy“, s. 50-51.

¹⁸³ *Dalibor*, 28. listopadu 1883, r. 5, č. 44, Zpěvohra a síň koncertní, s. 433.

- „Když vloni nastoupil nynější ředitel Fr. A. Šubert, uvítán byl celou českou veřejností s nelíčenou radostí. Známo o něm všeobecně bylo, že to muž přímý a poctivý, který svěřenému sobě úkolu všecky síly své věnovati bude, který bez předsudků vyslyší všechny rady a pak dle nejlepšího svého svědomí jen ohledy uměleckými řídit se bude.“¹⁸⁴

- „Byli jsme tím přímo jisti, že nový ředitel za své rádce zvolí si slovatného učence prof. Dra. O. Hostinského, nejpřednější a jedinou naši autoritu v hudební aesthetice a historii, jehož slovo již u zesnulého Smetany mělo váhu největší, a osvědčeného praktika, prvního kapelníka Adolfa Čecha, nejlepšího přítele našeho zvěčnělého mistra, neohroženého zastánce hudby české i slovanské zvláště a klasické i moderní vůbec. Bohužel naděje tyto okázaly se úplně klamnými. Dra. Hostinského se nikdo ani po ceně jediné opery nezeptal, kapelník Adolf Čech pak se svými moderními náhledy úplně jest ignorován.“¹⁸⁵

- „A místo těchto dvou mužů, vykonavatelů velikého dědictví Smetanova, dostal se do družstva a správy divadla také ‚hudební znalec‘, který před lety ve své zvrhlosti opovážil se upíratí Smetanovi nesmrtelný jeho význam, božské jeho nadání a neskonalé zásluhy, který genia toho viniti se odvážil z chybného, vlastizrádného, nečeského směru. Ano rozhodující hlas o zpěvohře obdržel v Národním divadle odpůrce moderní hudby, jehožto jméno v biografii našeho milovaného Smetany a dějinách české hudby vůbec velmi smutno bude hráti úlohu.“¹⁸⁶

- „A za takého vedení nemohli jsme se ovšem dodělati žádných dobrých výsledků. Česká produkce z Národního divadla vypuzena pro samého Verdiho, Meyerbeera, Gounoda, Ricciho a j., není tam pro ni místa, leda jednou za čas při divadelním vlaku, kdy volba kusu přenechána pořadatelům anebo v neděli odpůdne.“¹⁸⁷

¹⁸⁴ *Dalibor*, 21. srpna 1884, r. 6, č. 31, Národní opera, s. 306-307.

¹⁸⁵ *Dalibor*, 21. srpna 1884, r. 6, č. 31, Národní opera, s. 306-307.

¹⁸⁶ Jedná se o osobu Františka Pivody. *Dalibor*, 21. srpna 1884, r. 6, č. 31, Národní opera, s. 306-307.

¹⁸⁷ *Dalibor*, 21. srpna 1884, r. 6, č. 31, Národní opera, s. 306-307.

- „Jiná výmluva – také tuze dobrá – jest ta, že některá zpěvohra dává se k vůli tomu nebonomu hosti. Ale repertoire vyjednává se s každým hostem napřed, proč tedy přijímají se právě ti, kdož zpívati chtějí v operách, jež se nám nyní nikterak nehodí.“¹⁸⁸

Naděje, které byly vkládány do nového vedení, vystřídalo hned v počátku zklamání. Ředitel se soustřeďoval převážně na díla, která se hrála na ostatních velkých evropských scénách a zprostředkovával atrakce v podobě slavných zpěvaček.¹⁸⁹ Přes protest hudebních kritiků byl angažován italský tenorista Carlo Raverta,¹⁹⁰ vystupoval z větší míry v cizích operách, nicméně i v několika českých. Zpíval například v novém nastudování Šeborovy opery *Husistka nevěsta* pod vedením Adolfa Čecha: „Nové nastudování a provedení Šeborovy zpěvohry bylo velmi svědomité a pečlivé. Hlavní úlohu Jaroslava zpíval Carlo Raverta s velmi pěkným výsledkem, ač zřejmo bylo (nejvíce v duettu a tercettu 4. jed.), že není právě nejlépe disponován.“¹⁹¹

5.3 Významné premiéry v následujících sezónách 1884 až 1890

Z tohoto prvního období dirigentské činnosti Adolfa Čecha v Národním divadle uvádím níže události, které považuji za významné momenty nejen v jeho profesní činnosti, ale také za velice důležité okamžiky z pohledu reprodukce operní tvorby v Národním divadle.

5.3.1 Premiéra opery W. A. Mozarta *Don Juan*¹⁹² dne 27. září 1884

Opera byla obstarána novým překladem V. J. Novotného a jednalo se o její první uvedení v Národním divadle. V tomto nastudování a pod taktovkou Adolfa Čecha zůstala celých 10 let v repertoáru divadla. Za tuto dobu se odehrálo 41 představení, poslední se konalo 12. června 1894.¹⁹³ Premiéra byla jednou ze slavných událostí v dirigentské éře Adolfa Čecha

¹⁸⁸ *Dalibor*, 21. srpna 1884, r. 6, č. 31, Národní opera, s. 306-307.

¹⁸⁹ František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883–1900* (Praha, Unie, 1908), s. 87-98.

¹⁹⁰ Carlo Raverta, italský tenorista, který neuměl česky. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3348>

¹⁹¹ *Dalibor*, 7. května 1884, r. 6, č. 17, Národní opera, s. 165.

¹⁹² Jedná se o dobový název opery W. A. Mozarta *Don Giovanni*.

¹⁹³ *Don Juan*. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/2471>

v Národním divadle a dobová hudební kritika mluvila o jeho výkonech i výkonech všech ostatních účinkujících v superlativech:

- „O samém provedení ‚Juana‘ nemožno než mluvíti s největším uznáním a pravou úctou; celý operní náš ensemble, solisté, orchestr i sbory slavily toho dne pod vedením svého výborného kapelníka p. Adolfa Čecha triumf nejskvělejšího významu. Najde se zajisté dosti divadel, kde úprava i mašinerie ‚Juana‘ bude ještě velkolepější a dokonalejší než u nás, však málo najde se v naší době ústavů, kde by epochální dílo Mozartovo tak výborně doznalo interpretace, jako v našem divadle Národním. Jak již pověděno, byl dáván ‚Juan‘ při všech dosavadních třech představeních, až na některé recitativy celý, zcela tak, jak Mozart původní partituru jeho pro Vídeň rozšířil. Při prvním finále hrají tedy na jevišti tři samostatné orchestry, při druhém finále nekončí se opera jako až dosud propadnutím Juanovým, nýbrž následuje tu ještě překrásné larghetto z G-dur závěreční stretta z D-dur, již zpívá mimo Juana celý ensemble.“¹⁹⁴

- „Co se obsazení jednotlivých úloh týče, sluší na prvním místě jmenovati naši slovutnou primadonu sl. M. Sittovu, mozartovskou pěvkyni ‚par excellence‘, která Donnu Annu od více let k svým nejpřednějším partiím čítá. Titulní úlohu zpíval poprvé p. Stropnický a dosáhl v ní svou znamenitou hereckou rutinou i vrozenou elegancí úspěchu nejlepšího. Na páně Stropnického figuře bylo zřejmé znáti onen základní rys celé povahy Juanovy, že není oním prostopášným záletníkem ze své pouhé vůle a chtivosti, nýbrž že vzácné přednosti, kterými jej příroda tak štědře obdařila, samy takým jej činí. Také zpěv p. Stropnického byl všude zcela případný a hlavně v místech těch, kde užiti mohl svého dojemného mezza voce, též i velice šťastný.“¹⁹⁵ V dalších rolích tehdy vystoupili František Hynek jako Leporello, Antonín Vávra jako Octavio, Marie Vollnerová jako Zerlina, Vilém Heš jako Masetto, Karel Čech jako guvernér a Marie Laušmannová, která debutovala v roli Elvíry.¹⁹⁶

¹⁹⁴ *Dalibor*, 7. října 1884, r. 6, č. 37, Národní opera, s. 366.

¹⁹⁵ *Dalibor*, 7. října 1884, r. 6, č. 37, Národní opera, s. 366.

¹⁹⁶ Don Juan. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/9004>

- „Na stejném stupni dokonalosti se solisty stál i statečný náš sbor a orchestr, kteří s pravým uměleckým nadšením svých obtížných úloh se chopili a je s nejlepším zdarem také provedli. Gratulujeme ještě jednou celé naší opeře s kap. A. Čechem v čele k velikému tomu vítězství, jež slavila při prvním provedení ‚Dona Juana‘ v Národním divadle.“¹⁹⁷

5.3.2 Premiéra opery R. Wagnera *Lohengrin* dne 12. ledna 1885

Wagnerova opera *Lohengrin*, byla první opera, na kterou se podařilo řediteli Národního divadla Fr. Ad. Šubertovi získat právo k provozování v Praze, provozovací právo na uvádění všech ostatních Wagnerových oper již vlastnilo německé Stavovské divadlo.¹⁹⁸

Seznámení s operou a hodnocení jejího provedení v Národním divadle v lednu 1885 podal Karel Teige:

- „Zdařilý český překlad od V. J. Novotného tlumočí všude věrně i důstojně hluboké myšlenky originálu připojuje se přitom vždy k hudební deklamaci. Jen na dvou nebo třech asi místech zdá se nám, že řeč překladu od vznešené dikce Wagnerovy přílišně se odchyluje k výrazům obyčejné mluvy.“¹⁹⁹
- „O znamenitých výkonech sboru i orchestru, jakož i sensačním přímo úspěchu celé opery, čehož hlavní zásluha náleží dirigentu p. Ad. Čechovi, zmínili jsme se již předešle.“²⁰⁰
- „Kéž by s podobným nadšením a takou také nezlomnou energií jako ‚Lohengrin‘ studovány a se stejnou, piétou i výpravou prováděny byly také naše znamenité zpěvohry domácí!“²⁰¹

¹⁹⁷ *Dalibor*, 7. října 1884, r. 6, č. 37, Národní opera, s. 366.

¹⁹⁸ Jitka Ludvová, *Až k hořkému konci: pražské německé divadlo 1845-1945* (Praha, Academia, 2012), s. 44.

¹⁹⁹ *Dalibor*, 28. ledna 1885, r. 7, č. 4, Wagnerův ‚Lohengrin‘, s. 34-35.

²⁰⁰ *Dalibor*, 28. ledna 1885, r. 7, č. 4, Národní opera, s. 37.

²⁰¹ *Dalibor*, 28. ledna 1885, r. 7, č. 4, Národní opera, s. 37.

V hlavních rolích tehdy vystoupil František Hynek jako Josef Ptáčník, Carlo Raverta jako Lohengrin, Marie Sittová jako Elsa, Bohumil Benoni jako Telramund, Marie Srbová jako Ortruda a Josef Lev jako Hlasatel královský.²⁰² Toto uvedení Wagnerovy opery v Národním divadle nebylo významné jen tím, že se jednalo o první dílo tohoto skladatele, které zde bylo uvedeno, nýbrž také tím, že zde došlo k prvnímu nastudování díla jiným způsobem, který Bohumil Benoni označil jako „nový směr“.²⁰³ Marie Sittová byla hodnocena jako výborná a ideální představitelka Elsy, jediný nedostatek představovalo obsazení Carla Raverty do hlavní role Lohengrina které bylo označeno jako nešťastné. Italský zpěvák, pro kterého jsou operní árie vším, neměl pochopení pro moderní dramatické umění, které tato role vyžaduje.²⁰⁴

5.3.3 Premiéra opery K. Goldmarka *Královna ze Sáby* dne 2. dubna 1886

Na scéně Národního divadla probíhala představení opery v tomto nastudování a pod vedením Adolfa Čecha 2 roky. Konalo se celkem 22 představení, derniéra byla 14. března 1888. Na překladu libreta se podílel V. J. Novotný.²⁰⁵

Průběh nastudování opery je určitou výpovědí o stylu práce Adolfa Čecha i jeho nebojácnosti vyzkoušet i technicky velice náročné provedení. Uvedení tohoto díla věnuje Adolf Čech část svých pamětí, ve kterých popisuje svoje setkání se skladatelem ve Vídni.²⁰⁶ Správa Národního divadla v případě novinek umožňovala, aby dirigent, případně režisér nebo představitel hlavní role, pokud měli zájem, navštívili „vzorové“ představení tam, kde se na jejím provedení podílel sám skladatel. Takto nastudovaná opera se tehdy hrála na scéně dvorního divadla ve Vídni a Adolf Čech využil možnosti toto představení navštívit. Náhlá změna programu a náhoda zapříčinila, že se mohl osobně setkat se skladatelem Karlem Goldmarkem, který ho přijal a ochotně s ním probral celé dílo. V důsledku tohoto rozhovoru a doporučení, aby nevynechával, jak to mnoho dirigentů dělá, meziaktní hudbu

²⁰² Lohengrin. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/12825>

²⁰³ Bohumil Benoni, *Moje vzpomínky a dojmy* (Praha, Kočí, 1917), s. 262.

²⁰⁴ *Dalibor*, 28. ledna 1885, r. 7, č. 4, Národní opera, s. 37.

²⁰⁵ *Královny ze Sáby*. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/6869>

²⁰⁶ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1902), s. 113-117.

nazvanou „*Nachtstück u. Hochzeitsmusik*“, ale naopak zvýšil jí udané tempo, jak se tomu stalo v důsledku neznalosti němčiny v divadle v Turíně, slavila opera veliký úspěch. Ze způsobu provedení opery byl nadšen i německý dirigent Hans Büllow, který jedno z těchto představení v Praze navštívil. Adolf Čech své vyprávění uzavřel slovy: „Tak tedy tentokráte neznalost němčiny zachránila efektní hudební číslo, o kterém skladatel sám se vyslovil, že si mnoho na něm nezakládá, a pojistila mu potlesk při všech reprízách ‚Sábské královny‘, alespoň v Praze a Turíně.“²⁰⁷

V titulní roli vystoupila Marie Panznerová, v dalších Marie Sittová jako Sulamit, Antonín Vávra jako Assad, Josef Lev jako Šalamoun, Karel Čech jako velekněz, v epizodní roli Václav Viktorín jako Baal-Hanan a Pavlína Erbanová jako Astarot.²⁰⁸ Dobové hudební kritiky se k premiéře i osobě Adolfa Čecha vyjadřovaly velice pochvalně:

- „Chci svědectví vydati pravdě: lví podíl z daru výkonů orchestrových a ensemblových má pan kapelník Čech, jenž i práci i úspěch může čítati k nejskvělejším momentům svého působení u nás: jest viděti, že s láskou k věci přistoupil a žádných obtíží se nezalekl.“²⁰⁹
- „Také orchestr podal (a s hlediště ceny absolutní nejvíce) práci skutečně mistrovskou: jest k tomu potřebí nejen výkonů jednotlivých téměř virtuosních, nýbrž a to zvláště virtuosní souhry, by vše v ladný celek se pojilo.“²¹⁰
- „Provedení bylo ve všech příčinách Národního divadla zcela důstojno: všechny faktory, které zde společně o těžkém díle tom pracovaly, konaly plnou měrou svoji povinnost. Jakož bylo rozumno od správy divadelní, že cenné toto dílo konečně na jevišti uvedla – zasluhujeť toho mezi cizozemskými pracemi takovým právem, jako její vzdálená příbuzná „Aida“, - tak také schvalovati jest, že nešetřila nákladu na vypravení jeho

²⁰⁷ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1902), s. 117.

²⁰⁸ Královna ze Sáby. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/6869>

²⁰⁹ *Dalibor*, 14. dubna 1886, r. 8, č. 14, Národní divadlo, s. 137-138.

²¹⁰ *Dalibor*, 14. dubna 1886, r. 8, č. 14, Národní divadlo, s. 138.

vsutku nádherné, které se zajisté s výpravou nejpřednějších divadel směle může měřiti [...].“²¹¹

5.3.4 Premiéra opery B. Smetany *Dalibor* dne 5. prosince 1886

Smetanova opera *Dalibor* byla poprvé uvedena 16. května 1868 při příležitosti položení základního kamene Národního divadla. Opera byla příčinou ostrých polemik a obviňování Smetany z wagnerianismu. Zájem o reprízy byl velmi malý, jak uvádí Hana Vostřesová²¹² v úvodu své práce. O vzkříšení své opery se pokusil Smetana novým uvedením 2. prosince 1870, dne 7. října 1879 pak uvedl tuto operu Adolf Čech, nicméně ani v jednom případě se dílo nesetkalo s větším ohlasem.²¹³ K obratu smutného osudu této opery došlo až s premiérou v Národním divadle v roce 1886. Operu znovunastudoval Adolf Čech a, až na výjimky v podobě čtyř repríz, dirigoval všechna představení. Na programu Národního divadla byla opera až do konce Čechovy, derniéra se konala 26. června 1900. Celkem se odehrálo 81 představení.²¹⁴

V. V. Zelený ocenil zásluhy Adolfa Čecha o znovuuvedení této opery a komentoval zdařilé provedení:

- „Dalibor se předevcírem národu našemu podruhé narodil.“²¹⁵
- „Provedení v národním divadle tentokráte jest v podstatě na výši svého úkolu. Výtky, které učiníme, nejsou vědomě ani snad nedbalostí zaviněny, jako byly jindy. Dobrou vůli ano i pravou důvěru v zdar znáti jest na všech činitelích účastných. Nejprve jmenujeme p. kap. Ad. Čecha, který jest za velikou, zdárnou práci odměněn vědomím, že nejvíce pomohl vzkřísiti velké dílo Smetanovo. Druhým hlavním činitelem jest

²¹¹ *Dalibor*, 14. dubna 1886, r. 8, č. 14, Národní divadlo, s. 137.

²¹² Hana Vostřesová, *Premiéra Smetanovy opery Dalibor v Národním divadle z hlediska dobové kritiky*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií, s. 4.

²¹³ Hana Vostřesová, *Premiéra Smetanovy opery Dalibor v Národním divadle z hlediska dobové kritiky*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií, s. 6.

²¹⁴ *Dalibor*. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/11280>

²¹⁵ *Dalibor*, 7. prosince 1886, r. 8, č. 45, Národní divadlo, s. 444.

působivé uvedení opery ve scenu horlivým p. vrch. režisérem Fr. Kolárem. A nyní k sólistům, jichž zásluha jest věru veliká. Páně Vávrovo pověstné nadšení pro Smetanovu věc nikdy ještě nemělo tolika síly, co toho večera, kdy poprvé v Národním divadle zpíval ‚Dalibora‘; Milada paní Arklové hlasem, zjevem i temperamentem pomáhala k úspěchu večera. Sl. Zítková jako Jitka přímo zářila jasným hlasem a největší moment své partie v prvním jednání provedla přímo imposantně; pp. Lev a Čech dokonale zapěli své partie, p. Stropnický opatřil snadně malou partii Budivoje, p. Soukup v duettině počínal si zcela opatrně a s celým srdcem svou věc sbor i orchestr, ve kterém svítivé houslové solo jasným, velkým tónem zahrál p. Lachner.“²¹⁶

- „Daliboru pomohl k vítězství ohromný obrat v smýšlení a vkuse obecnstva, sběhlý r. 1868. Tehdy bylo obecnstvo hudbou jeho překvapeno, mýleno jsouc nad to ještě několika veřejnými hlasy: dnes, kdy slyšelo ‚Tajemství‘ a ‚Libuši‘, není sic veskrz ještě proniknuto vědomím posledních ideálů Smetanových, ale prostředkujícímu ‚Daliboru‘ již nemůže nerozuměti.“²¹⁷

5.3.5 Smetanův cyklus

Všechny Smetanovy opery dirigoval a dbal o ně Adolf Čech (viz kapitola 3). Vedení Národního divadla plánovalo v roce 1888 uvést Smetanův cyklus a uctít tak 4. výročí skladatelova úmrtí. Až na výjimky, z nichž nejmarkantnější byla opera *Prodaná nevěsta*, která se těšila oblibě u obecnstva, bylo uvádění ostatních Smetanových děl sporadické.

V. V. Zelený se, se zřetelem na reprízu *Prodané nevěsty* 27. listopadu 1886, k celé situaci vyjádřil kriticky, a vinil, kromě jiných, i Adolfa Čecha z nečinnosti vzepřít se dění v divadle, které se ubíralo nesprávným směrem:

- „‚Prodaná nevěsta‘ opakována za přeplněných galerií a velmi slušně plného ostatního hlediště; ani nebylo znáti, že si kdysi abonenti již operu tu zakázali. O provedení můžeme říci jen tolik, že si patrně divadelní správa zakládá na zbytečných, z největší

²¹⁶ *Dalibor*, 7. prosince 1886, r. 8, č. 45, Národní divadlo, s. 444-445.

²¹⁷ *Dalibor*, 7. prosince 1886, r. 8, č. 45, Národní divadlo, s. 444.

části jediným slovem odstranitelných špatných stránkách jeho. Pro budoucnost zaznamenáváme, že pan kapelník Čech patrně se vším souhlasí, co se na jevišti děje, protože by se tomu sic jistě dovedl opřít. Těšili jej také jeho honba za solisty a vůbec ryze hudební vady nynější interpretace díla toho, nevíme, ale o velké autoritě jeho nespochybně ani tyto smutné zjevy. Za takových okolností bylo by zcela marno, žádati ještě nějakého zvláštního pokroku nad tradice posavadního provozování opery té. Co by však za jiných poměrů mělo být úkolem ideálně snaživé interpretace, hodláme co možná brzy vyložiti se zvláštním zřetelem k Nevěště, Daliboru, Libuši a Hubičce.“²¹⁸

Plánovaný a s velkými nadějemi očekávaný Smetanův cyklus se zmenšil na dvě opery a přes jejich úspěch, na pouhých několika představení, což bylo velkým zklamáním:

- „Jako již ne jeden z těch krásných, do budoucna po každé v růžovém nimbu vyličených a po dlouhém napjatém očekávání v nívec se rozplynuvších projektů a plánů divadelní správy, stroskotal se pohříchu také její úmysl, oslaviti památku úmrtního dne Smetanova co nejdůstojněji výpravou cyklu oper Smetanových.“²¹⁹
- „„Výtečná“ naše správa dala pak nastudovati prozatím mistrovo ‚Tajemství‘, jemuž v zápětí následovati budou ‚Braniboři v Čechách.‘“²²⁰

5.3.5.1 Premiéra opery B. Smetany *Tajemství* 2. května 1888

Nově vypravená premiéra opery *Tajemství* se vydařila. Jednalo se o skvělé představení, které bylo přijato s nadšením:

- „Kapelník pan Čech projevil hlubokou svou pietu mistru Smetanovi nejvýrazněji pečlivým, veskrze extaktním podáním velecenného díla. Vedením jeho dospěl i orchestr v ‚Tajemství‘ ideální výše pravého, krásného umění.“²²¹

²¹⁸ *Dalibor*, 7. prosince 1886, r. 8, č. 45, Národní divadlo, s. 445.

²¹⁹ *Dalibor*, 12. května 1888, r. 10, č. 22, Národní divadlo v Praze, s. 171.

²²⁰ *Dalibor*, 12. května 1888, r. 10, č. 22, Národní divadlo v Praze, s. 171.

²²¹ *Dalibor*, 12. května 1888, r. 10, č. 22, Národní divadlo v Praze, s. 172.

- „Smetanovo ‚Tajemství‘ odbylo si v nejnovějším obrození svém debut nad míru čestný v každé příčině, svědčící o péči a náležitém pochopení intencí autorových. O skvělém úspěchu před veškerým obecenstvem přesvědčil nás mnohonásobný potlesk, jímž každý akt znovu a znovu odměňován a kapelník Čech vyvoláván. ‚Česká opera triumfovala zase jednou v českém divadle‘ – řekl mi po produkci jeden z mladších nadaných skladatelův našich; tomu, kdo by naše utěšené poměry divadelní i literární neznal, mohl by se vhodný výrok tento zdáti nad míru podivným; pro Pražana je smutnou pravdou.“²²²

- „Nejlepší naše síly přičinily se seč byly, a s nadšením zjevným, aby drahocenné dílo mistrovo dosáhlo stlumočení nejdůstojnějšího, jakéž mu jedině přísluší. Mladiství umělci naši; slečna Lautererova a p. Florjanski (Blaženka a Vítek) tvořili duetto rozkošné, všeho nepřirozeného affektování – pro partii tenorovou zvláště svůdného – zcela prosté. Čeho sl. Lautererové bych jedině vytkl, je téměř stereotypní její výraz bolestného roztesknění, v každé partii důsledně se opakující. Usmáti zná se slečna překrásně; jeden takový úsměv po stálém ponurém zadumání je teplým paprskem slunka z chmur se nořícího, okřívajícím, utěšeným – ale řídkým. – Pan Benoni je jedním z oněch barytonů, jež oceniti umíme teprve tehdy, kdy jsme jich ztratili. Nad míru příjemný, ohebný a sonorní hlas výdatně podporován je oduševněnou mimikou a do podrobností studovanou hrou. Přes to hodí se nimbus romantického hrdinství k výkonům jeho lépe, než venkovské ovzduší podbezděžské. – Paní Fibichová podala ‚pannu Rozu‘ s úplným zdarem, právě jako při premiéře její před desíti lety. ‚Malina‘ svěřen byl rukoum p. Karla Čecha, jenž i tehdy vyznamenal se čistým, uměleckým přednesem a případnou hrou. Episodní rozkošné úlohy zpěváka Skřivánka, mistra zedníka, ponocného a Bonifáce těšily se znamenitému obsazení pány: Krössingem, Kroupou, Soukupem a Hešem.“²²³

- „Na žulových základech pravého, vznešeného umění zbudovaná a národním duchem posvěcená opera velikého mistra Smetany, ‚Tajemství‘ (složená v letech 1877 a 1878)

²²² *Dalibor*, 12. května 1888, r. 10, č. 22, Národní divadlo v Praze, s. 172.

²²³ *Dalibor*, 12. května 1888, r. 10, č. 22, Národní divadlo v Praze, s. 172.

došla – ať paradoxem tím se vyjádříme – v poslední své reprisi vlastně teprve důstojné premiery a to po úplných desetiletích od prvního provedení.“²²⁴

Konala se 2 představení, premiéra a vzápětí 10. května 1888 derniéra.

5.3.5.2 Premiéra opery B. Smetany *Braniboři v Čechách* 12. května 1888

Přesně v den výročí úmrtí Bedřicha Smetany dne 12. května 1888 se konala premiéra jeho opery *Braniboři v Čechách*. Jednalo se o druhou premiéru z plánovaného Smetanova cyklu, bohužel poslední. K dalším novým nastudováním v této sezóně, která byla plánovaná jako uctění památky skladatele, nedošlo. I tato opera byla uvedena pouze dvakrát, a to v premiéře a v derniéře 22. května 1888.

V hlavních rolích tehdy vystoupili František Klán jako Jíra, Bohumil Benoni jako Tausendmark, Vilém Heš jako Volfram, Karel Čech jako kmet, Václav Soukup jako Junoš a Adolf Krössing jako Varneman.²²⁵ Provedení bylo zdařilé, ale podle dobové kritiky ne tak úspěšné jako premiéry předchozích Smetanových oper:

- „Operu svědomitě nastudoval a řídil p. kapelník Čech.“²²⁶
- „Na památku čtvrté ročnice úmrtního dne Bedřicha Smetany vypravila správa Národního divadla mistrovu prvou operu ‚Braniboři v Čechách‘, komponovanou r. 1863, a poprvé provozovanou dne 5. led. 1866. v zatímním divadle. Památná letošní reprisa nabyla vedle příležitostního významu svého zajímavosti i tím, že v úloze Jíry – v níž před lety s brilantním úspěchem vždy debutoval nadaný a oblíbený Grund – za účelem engagementu poprvé se presentoval bývalý chovanec operní školy Lukešovy, později člen linecké opery pan Klán.“²²⁷

²²⁴ *Dalibor*, 12. května 1888, r. 10, č. 22, Národní divadlo v Praze, s. 171.

²²⁵ *Braniboři v Čechách*. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/11350>

²²⁶ *Dalibor*, 19. května 1888, r. 10, č. 23, Národní divadlo v Praze, s. 179.

²²⁷ *Dalibor*, 19. května 1888, r. 10, č. 23, Národní divadlo v Praze, s. 178.

- „Upřímně doznati dlužno, že Smetanovi ‚Braniboři‘ v poslední své reprodukci ni polovinu těch úspěchův nedosáhli, jakým těšil se loni vypravený ‚Dalibor‘ a před několika dny teprve nově studované ‚Tajemství‘.“²²⁸
- „Česká opera je dítkem o hodně mladším než české drama, a právem jmenují Bedřicha Smetanu otcem jejím. Přes to spatřujeme v ‚Braniborech‘ jen ještě pouhé zárodky, pouhý záblesk onoho speciálně českého ducha hudebního, v němž ale zbudována je teprve nesmrtelná ‚Prodaná nevěsta‘. Dnes, kdy celá ta skvělá dráha geniálního mistra až k velebným vrcholům ‚Libuše‘, ‚Tajemství‘ a symfonických básní ‚Má Vlast‘ každému je zjevnou, kdy zvečnělý veleduch Smetana obsypán je vavříny celým národem bohatě mu štědrými, s hrdostí můžeme patřiti na krásné stránky prvé jeho zpěvohry, ale také otevřeně a bez obavy, že bychom tím rušili pietu k milovanému tvůrci, poukázati ku vlastnostem jejím slabým.“²²⁹
- „Česká kritika pronáší jednosvorný stesk nad chatrnou stavbou libreta ‚Braniborův‘, jež Smetanovi podal Karel Sabina.“²³⁰

5.3.6 Premiéra opery P. I. Čajkovského *Evžen Oněgin* 6. prosince 1888

Zcela převratnou událostí v historii opery P. I. Čajkovského *Evžen Oněgin* byla její premiéra v Praze dne 6. prosince 1888, která otevřela této opeře cestu na významné scény. V Národním divadle se hrála v nastudování Adolfa Čecha a pod jeho taktovkou až do roku 1900. Reprízy se konaly ještě po jeho odchodu z divadla, derniéra byla 30. října 1900. Celkem se za tu dobu odehrálo 66 představení. Na překladu libreta se podílela Marie Červinková–Riegrová.²³¹

²²⁸ *Dalibor*, 19. května 1888, r. 10, č. 23, Národní divadlo v Praze, s. 178.

²²⁹ *Dalibor*, 19. května 1888, r. 10, č. 23, Národní divadlo v Praze, s. 179.

²³⁰ *Dalibor*, 19. května 1888, r. 10, č. 23, Národní divadlo v Praze, s. 179.

²³¹ Eugenij Oněgin. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/949>

V přehledu účinkujících a těch, kteří se na představení podíleli, avizují *Národní listy*²³² vynikající obsazení, a to Bohumil Benoni jako Oněgin, Ema Maislerová jako Larina, Berta Foersterová jako Taťána, Marie Panznerová jako Olga, Betty Fibichová jako chůva Filipěvna, Vladislav Florjanský²³³ jako Lenský, v dalších rolích František Hynek, Václav Viktorin, Emanuel Kroupa a Adolf Krössing, dále režiséra Josefa Šmahu a baletního choreografa Augustina Bergra a věnují velkou pozornost přípravě premiéry:

- „Včerejší hlavní zkouška byla důkazem pečlivé přípravy, jež byla dílu věnována. Kapelníci i režie nešetřili patrně času ani sil a také autor s celou pozorností řídil tři orchestrové zkoušky. Vzorem sebezapření zajisté uznání hodným jest kapelník pan Ad. Čech, jenž z úcty ke slovu skladateli sestoupil z ředitelského trůnu na neviditelné, ale neméně důležité křeslo – v napovědní budce.“²³⁴

Úspěch premiéry byl ohromující:

- „Před domem vyprodaným do posledního místa odehrána včera premiéra Čajkovského ‚Eugena Oněgina.‘ Celé představení bylo velikým triumfem slovu mistra a takřka jediným jásavým akordem bez nejmenší rušivé dissonance. Všem nevěřícím v moc poesie byl včerejší úplný úspěch nejlepší odpovědí.“²³⁵
- „Po každé proměně i při otevřené scéně rozléhal se ustavičně potlesk, ku konci pak nastal nekonečný jásot.“²³⁶
- „A co vzpomínka, to skvostná perla – a všechny se v diadém pravého nelíčeného nadšení, jakéž probudily v nás čarokrásné práce ducha umělce, především ovšem premiéra, půvabné, vděkoplne jeho opery ‚Eugenij Oněgin‘, jež připravila u nás skladateli triumfů nevídaných.“²³⁷

²³² *Národní listy*, 6. prosince 1888, r. 28, č. 339, Dramatické umění, s. 3.

²³³ Tento vynikající tenorista, který sklízel při představeních velké úspěchy, neznal noty a Adolf Čech mu musel údajně při zkouškách vše vyťukávat. Marie M. Kadlecová *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 227.

²³⁴ *Národní listy*, 6. prosince 1888, r. 28, č. 339, Hudba, s. 3.

²³⁵ *Národní listy*, 7. prosince 1888, r. 28, č. 340, Hudba, s. 3.

²³⁶ *Národní listy*, 7. prosince 1888, r. 28, č. 340, Hudba, s. 3.

²³⁷ *Dalibor*, 15. prosince 1888, ročník 10, číslo 46, Petra Iljiče Čajkovského druhá návštěva pražská, s. 361.

Bohumil Benoni uvádí jako velký vklad k úspěchu díla přítomnost Čajkovského a jeho podíl na zkouškách, nicméně uznává i zásluhy prvního kapelníka a režiséra: „Vedle kapelníka Čecha, jenž s rigorosností, jemu vlastní s námi nastudoval úlohy při klavíru, byl to Josef Šmaha, který sobě dal se scénickou stránkou opery práci mimořádnou.“²³⁸ Čajkovského Eugen Oněgin v témže roce provozovaný, kdy slavná premiéra Verdiova Otella, zvítězil hlavně následkem nejdůkladnějšího detailního hereckého studia opery se strany zaměstnaných umělců.²³⁹

Opera, která předtím v Hamburku neobstála, se najednou po pražské premiéře, k velké radosti skladatele, začala hrát ve Vídni, Drážďanech a ostatních scénách v Německu.²⁴⁰ Čajkovského návštěva při příležitosti uvedení této opery byla jeho druhou návštěvou Prahy. Poprvé to bylo v únoru 1888, kdy dirigoval koncert složený z ukázek svých orchestrálních děl, jehož součástí byl i klavírní koncert A. Silotiho, ve kterém byla tehdy předvedena také ukázka z opery *Evžen Oněgin*. V druhé části koncertu se konala, jako pocta skladateli, premiéra zkrácené verze jeho baletu *Labutí jezero*.²⁴¹ Na hudebním nastudování baletu se podílel a dirigoval Adolf Čech, baletní část byla v choreografii Augustina Bergra, který zmiňuje velký úspěch své manželky Giulietti Paltrinieri.²⁴² V baletu tančili A. Berger jako princ, G. Paltrinieri jako Odetta a Marie Zieglerová jako Zdeněk.²⁴³ Při této první návštěvě P. I. Čajkovského v Praze došlo k navázání přátelských kontaktů s Adolfem Čechem, oba si dopisovali a jejich přátelství a vzájemná úcta trvala až do konce skladatelova života.²⁴⁴

²³⁸ Bohumil Benoni, *Moje vzpomínky a dojmy* (Praha, Kočí, 1917), s. 267.

²³⁹ Bohumil Benoni, *Moje vzpomínky a dojmy* (Praha, Kočí, 1917), s. 262.

²⁴⁰ Bohumil Benoni, *Moje vzpomínky a dojmy* (Praha, Kočí, 1917), s. 278.

²⁴¹ *Dalibor*, 25. února 1888, r. 10, č. 9, Národní divadlo v Praze, s. 68.

²⁴² Ladislav Hájek, *Paměti Augustina Bergra* (Praha, Orbis, 1942), s. 158.

²⁴³ *Labutí jezero*. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/969>

²⁴⁴ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), 254.

6. Stěžejní události a významné premiéry v druhém období do roku 1900

Druhé desetiletí je spojeno s několika velkými úspěchy, z nichž hlavní a přelomovou událostí se stala účast Národního divadla ve Vídni v roce 1892. Philipp Ther tuto událost charakterizuje slovy: „Pro Národní divadlo znamenalo hostování v hlavním městě monarchie definitivní průlom a vytoužené mezinárodní uznání Čechů jako kulturního národa.“²⁴⁵ Po této velké a významné události, která dokázala, že česká operní tvorba je schopná zahraniční konkurence, došlo v Národním divadle k opatrnějšímu výběru repertoáru, podle J. Bolešky na tom měl hlavní zásluhu Emanuel Chvála, který se stal uměleckým poradcem.²⁴⁶ Ředitel F. A. Šubert mu nabízel funkci dramaturga, tu však Chvála odmítl.²⁴⁷ Tím se v Národním divadle stal v roce 1899 Zdeněk Fibich. Tuto činnost vykonával pouhý rok, 15. října 1900 zemřel.

6.1 Premiéra opery R. Wagnera *Tannhäuser* dne 28. ledna 1891

Tato opera byla do té doby hrána, jako všechny Wagnerovy opery, s výjimkou *Lohengrina*, pouze v německém divadle v Praze. Její uvedení na scéně Národního divadla bylo velkým úspěchem a jednalo se o zcela mimořádnou a významnou událost.²⁴⁸ Opera byla nastudována Adolfem Čechem, v jeho podání a pod jeho taktovkou se odehrálo 53 představení, s výjimkou posledních, které se konaly po jeho odchodu z divadla, derniéra byla 9. listopadu 1902. Na překladu libreta se podílel V. J. Novotný. Režii měl František Hynek. Obsazení rolí při premiéře bylo následující, a to Vladislav Florjanský jako Tannhäuser, František Hynek jako Heřman, Bohumil Benoni jako Wolfram, Karel Veselý jako Walter, Vilém Heš jako Biterolf, Adolf Krössing jako Jindřich, Eduard Aschenbrenner jako Reinmar, Olga Paršová jako Alžběta, Anna Veselá jako Venuše a Johana Cavallarová jako mladý pastýř.²⁴⁹

²⁴⁵ Philipp Ther, *Národní divadlo v kontextu evropských operních dějin od založení do první světové války* (Praha, Dokořán, 2008), s. 202.

²⁴⁶ *Dalibor*, 28. července 1900, r. 12, č. 26-27, Stará a nová správa české opery, s. 201.

²⁴⁷ Emanuel Chvála. Česká divadelní encyklopedie. *Hudební divadlo* [online]. [cit. 17.6. 2021]. Dostupné z http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Chvála,_Emanuel

²⁴⁸ *Dalibor*, 31. ledna 1891, r. 13, č. 7, Národní divadlo v Praze, s. 51.

²⁴⁹ Tannhäuser a zápas pěvců na Warburce. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/12861>

Kritika hodnotila uvedení tohoto díla a všech, kteří se na tom podíleli, jako neocenitelný zážitek.²⁵⁰

Dobová kritika nešetřila chválou a speciální uznání bylo vyjádřeno práci Adolfa Čecha:

- „Po stránce hudební postřehli jsme velmi dobře onu přísnou akkuratessu p. kapelníkovu, která – zejména ve volbě temp a nuancí v předvádění barvitých efektů instrumentace Wagnerovy, úzce se víže k intencím mistrovým a pokud lze, opírá o vzory nejdokonalejší. Málokdo věru i z obecnstva, jakž takž odborného dovede posoudit, čím je pro dirigenta sebe zkušenějšího provedení opery Wagnerovy. Všimněte si jen Allegra ouvertury – stopujte ryčný, jako vichřice ku předu se ženoucí rej Venušiny říše a pozorujte, jak znenáhla vyvíjí se z chaosu tohoto třikrát po sobě* Tannhäuserův hymnus. To jsou frase a přechody, které nutno cítit, kombinovat a básnit! Nedivíme se proto onomu mohutnému projevu svrchovaného nadšení, jenž hned po ouvertuře ovládl každého posluchače bez výminky, jenž zahlaholil nezvyklou bouří po celém domě. Uznání toto bylo správné, bylo naskrze důstojné a odměnilo pílí mnoha měsíců.“²⁵¹
- „Národní divadlo podalo představením ‚Tannhäusera‘ skvělý důkaz umělecké a technické své vyspělosti. Dávno již nepostřehli jsme v každé příčině, po každé stránce tolik opravdové, zjevné péče, tolik skutečné piety k duchu práce a porozumění požadavkům jejím, jako při této novince repertoiru našeho.“²⁵²
- „A právě tak, jako celistvý aparát opery, zpěvný, dramatický i scénický, vyžaduje na všech stranách a ode všech faktorů bedlivosti největší, ale odměňuje se rovněž při produkci měrou svrchovanou, právě tak přiznati dlužno zásluhu všem jakkoli o zdar představení zasloužilým orgánům divadelním, umělcům, kapelníku, režisérovi i správci technickému.“²⁵³

²⁵⁰ *Dalibor*, 14. února 1891, r. 13, č. 9, Národní divadlo v Praze, s. 68.

²⁵¹ *Dalibor*, 14. února 1891, r. 13, č. 9, Národní divadlo v Praze, s. 68.

²⁵² *Dalibor*, 7. února 1891, r. 13, č. 8, Národní divadlo v Praze, s. 59.

²⁵³ *Dalibor*, 7. února 1891, r. 13, č. 8, Národní divadlo v Praze, s. 59.

- „Premiera ‚Tannhäusera‘ důstojně zahájila program velké opery v novém roce; ohromné účastenství a nadšené projevy souhlasu a uznání se strany obecnstva výmluvným byly dokladem pravdy, že co krásné jest, vždy a všady vděčného místa nalézá.“²⁵⁴

6.2 Premiéra opery B. Smetany *Prodaná nevěsta* dne 8. května 1892

Dne 8. května 1892 došlo k dlouho očekávané premiéře nového nastudování Smetanovy opery *Prodaná nevěsta*.²⁵⁵ Stalo se tak pod dirigentským vedením Adolfa Čecha a jednalo se o zcela mimořádné provedení, které F. K. Hejda hodnotil takto:

- „Celá ‚Prodaná nevěsta‘ byla nám tentokráte novinkou. Nikoli v přeneseném, symbolickém slova smyslu, ale ve svém rouše scénickém, se svými detaily hry a komparserie, se svou úplně novou výzdobou kosturní, ano i s doplňky orchestrálními, jež dle původního znění pořídil pan kapelník Čech. Tak jak se provádí Smetanova opera na Národním divadle nyní, může býti nazvána vzorem umělecké i scénické věrnosti, ukázkou přímo realistického pojetí všech detailů svého děje.“²⁵⁶
- „Pan režisér Šmaha překvapil nás mimo to ještě jednou zvláštní nuancí, velmi důmyslnou a také nadmíru případnou. Dříve odehrála se po ouvertuře i krátká předehra ‚dudácká‘ při zavřené scéně a opona šla vzhůru teprve bezprostředně před prvními slovy sboru ‚Proč bychom se netěšili‘. Nyní objevuje se nám jeviště již při ‚dudácké‘ a za zvuků jejich lid se na návsi ku svému veselí znenáhla připravuje.“²⁵⁷
- „Končíme tyto řádky opětným vřelým díkem pánům Šmahovi a kapelníku Čechovi, kteří nynější úpravou nesmrtelné národní zpěvohry naší podjali se úlohy velmi obtížné, ale ušlechtilé a záslužné. V nadšení, s jakým dílo nyní bylo uvítáno, projevila oběma pánům veřejnost uznání své co nejvýmluvněji.“²⁵⁸

²⁵⁴ *Dalibor*, 7. února 1891, r. 13, č. 8, Národní divadlo v Praze, s. 59.

²⁵⁵ Jednalo se tehdy současně o 200. uvedení, viz *Dalibor*, 7. května 1892, r. 14, č. 25, Smetanova „Prodaná nevěsta“, s. 193.

²⁵⁶ *Dalibor*, 14. května 1892, r. 14, č. 26-27, Národní divadlo v Praze, s. 203.

²⁵⁷ *Dalibor*, 14. května 1892, r. 14, č. 26-27, Národní divadlo v Praze, s. 203.

²⁵⁸ *Dalibor*, 14. května 1892, r. 14, č. 26-27, Národní divadlo v Praze, s. 204.

Pokud se týká hodnocení obsazení, až na náhlou drobnou indispozici Viléma Heše v roli Kecalá, byla na výkonech všech znát obvyklá a samozřejmá péče:

- „Umělcům našim vzdáti dlužno neobmezenou pochvalu, dostojí-li požadavkům svým vždycky tak, jako dostáli tehdy, dobudou si hravě úspěchův nejlepších i mimo vlast.“²⁵⁹
- „Ovace byly tentokráte rázu téměř bezpříkladného. Obecenstvo aplaudovalo stále; každá arie, každý dvojzpěv probudily nadšený ohlas; po jednotlivých aktech vyvolání byli umělci, režisér, kapelník i malíř osm až desetkrát.“²⁶⁰

Obsazení hlavních rolí při premiéře 8. května 1892:

Mařenka	Anna Veselá
Jeník	Karel Veselý
Vašek	Adolf Krössing
Kecal	Vilém Heš
Krušina	Jan Skramlík
Ludmila	Růžena Vykoukalová
Mícha	Václav Viktorin
Háta	Marie Klánová
Esmeralda	Johana Cavallarová
Komediant	Jindřich Mošna ²⁶¹

Nápady a koncepce režiséra Šmahy promyšlená do detailů, balety nově aranžované a doplněné tanečním mistrem A. Bergrem, to vše dotvořilo nádhernou hudbu opery Bedřicha Smetany v jedinečný efektní a skvostný celek. V tomto nastudování, na kterém se podílel Adolf Čech, se odehrálo celkem 297 představení, včetně vídeňských. Opera se hrála až do roku 1909, derniéra se konala 2. května 1909. Dne 30. června 1900 pak naposledy pod taktovkou dirigenta Adolfa Čecha.

²⁵⁹ *Dalibor*, 14. května 1892, r. 14, č. 26-27, Národní divadlo v Praze, s. 203.

²⁶⁰ *Dalibor*, 14. května 1892, r. 14, č. 26-27, Národní divadlo v Praze, s. 203.

²⁶¹ *Prodaná nevěsta*. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/11463>

6.3 Vídeňská hudební a divadelní výstava v roce 1892

Hlavní a nejvýznamnější událostí v celé historii českého divadla byla v tomto období výše zmíněná účast Národního divadla na Vídeňské hudební a divadelní výstavě ve dnech 1. až 8. června 1892. Jednalo se o první mezinárodní výstavu tohoto druhu.²⁶² Schválení účasti na mimořádné valné hromadě Družstva i výběr děl, která by měla reprezentovat české umění nebylo zcela bez problémů. Byly hlasy proti, z obav, že Národní divadlo ve Vídni neuspěje, ale i nadšené hlasy pro. Horlivým zastáncem účasti byl prof. dr. J. Durdík a Fr. Křižík, který tehdy řekl: „Tvrdím směle, že výkony Národního divadla vyrovnají se výkonům přemnohých cizích divadel velikých. Proč bychom tedy neměli mít odvahy, použití pozvání nás došlého a podívat se právě tam, kde snad jinak nejsou dosud sympatie k nám tak veliké, jak zasluhují výsledky práce naší.“²⁶³ Mezi členy komise, kteří se podíleli na schvalování byli kromě jiných také Em. Chvála, J. B. Foerster ml., J. Dolanský, K. Knittl, J. Klička, F. Kollar, A. Čech, M. Anger, Edm. Chvalovský, K. Kadlec, J. V. Novotný, K. Teige, G. Schmoranz, F. Pivoda a H. Trneček.²⁶⁴ O definitivním programu bylo rozhodnuto, účast byla schválená, ale v souboru s blížícím se termínem cesty do Vídně začaly panovat určité obavy, aby vše dobře dopadlo.²⁶⁵ Vlastní cestě do Vídně předcházelo také zpracování finančních nákladů, řešení otázek technického rázu spojených s výstavbou scény i splnění přísných nařízení týkajících se provozu na výstavišti, což v největší míře leželo na bedrech ředitele F. A. Šuberta.²⁶⁶

Hlavními reprezentanty české hudební tvorby byla tři díla. Nově nastudovaná Smetanova *Prodaná nevěsta*, Fibichovy melodramy z trilogie *Hippodamie*, původně zvažovaná *Smrt Hippodamie* byla nahrazena *Námluvami Penelopovými*, tato díla dirigoval Adolf Čech, jako třetí byla vybrána Dvořákova opera *Dimitrij*, v předcházejícím roce znovu nastudovaná Mořicem Angrem.²⁶⁷

²⁶² František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883–1900* (Praha, Unie, 1908), s. 316.

²⁶³ František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883–1900* (Praha, Unie, 1908), s. 321–322.

²⁶⁴ František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883–1900* (Praha, Unie, 1908), s. 318.

²⁶⁵ František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883–1900* (Praha, Unie, 1908), s. 322.

²⁶⁶ František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883–1900* (Praha, Unie, 1908), s. 323.

²⁶⁷ František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883–1900* (Praha, Unie, 1908), s. 320.

6.3.1 Triumfální zahájení prezentace českého umění operou *Prodaná nevěsta* Bedřicha Smetany

Smetanova opera *Prodaná nevěsta* pod taktovkou Adolfa Čecha si hned první večer 1. června 1892 získala a přímo uchvátila vídeňské obecnstvo. Obsazení rolí bylo stejné jako při premiéře v Národním divadle.²⁶⁸ Již toto první úvodní představení se stalo velkým vítězstvím dosud ne zcela známého divadla i ne zcela známých českých umělců. Bouřlivý potlesk nebral konce, všichni účinkující, včetně kapelníka Čecha, byli vyvoláni, zahraniční tisk nešetřil chválou. Naprostou senzací se stal Kecal v podání Viléma Heše. Zásahu na příznivém přijetí mělo i Šubertovo zinscenování nástupu. Nejprve úžasná Smetanova předehra a pak před vlastním zahájením opery zpěv hymny celým souborem. Adolf Čech se těmito vzácným okamžikům věnoval ve svých vzpomínkách a úžasnou chvíli popsal slovy: „Dobyli jsme tedy před kritickým, protože na nejlepší zvyklým obecnstvem Vídeňským úplný umělecký úspěch.“²⁶⁹ Zdeněk Nejedlý tento významný moment komentuje: „Ale nezvítězilo jen dílo, i Národní divadlo jako ústav dobylo si o tomto večeru plného uznání a neméně nadšeného přijetí. Líbili se zpěváci, líbily se i sbor a orchestr, režie i vůbec celá reprodukce. A hned Národní divadlo zařazeno mezi operní ústavy prvního řádu, nejvyšší kategorie.“²⁷⁰ Augustin Berger vzpomínal, jak vídeňský deník chválil orchestr: „Tento orchestr hraje, jako by byl z Dvorní opery.“²⁷¹ Adolf Čech zase vyzdvihoval Bergrovu choreografii: „Ohromný potlesk měla také s bravourou tančená polka v závěru prvního jednání.“²⁷² S velkou hrdostí tyto krásné okamžiky slávy popisuje také ředitel Šubert.²⁷³ Velkou zásluhu na zdárném průběhu prvního představení ve Vídni, které bylo rozhodujícím momentem pro celou českou výpravu, měl dirigent Adolf Čech. On to byl, kdo první zvedl ruku a dal pokyn orchestru: „Na dirigujícího prvního kapelníka Ad. Čecha bylo spolehnutí: děj se, co děj, nedal by sebe a členstvo ničím vyrušiti.“²⁷⁴ Pro všechny zúčastněné

²⁶⁸ *Prodaná nevěsta*. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/11463>

²⁶⁹ Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1902), s. 79.

²⁷⁰ Zdeněk Nejedlý [redakcí Jaroslava Jelínka], *Opera Národního divadla do roku 1900* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1935), s. 265.

²⁷¹ Ladislav Hájek, *Paměti Augustina Bergra* (Praha, Orbis, 1944), s. 179.

²⁷² Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1902), s. 79.

²⁷³ František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883–1900* (Praha, Unie, 1908), s. 325–332.

²⁷⁴ Ve Vídni byly tehdy avizovány demonstrace ze strany německých studentů. František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883–1900* (Praha, Unie, 1908), s. 325–332.

znamenała Vídeň něco zcela výjimečného a pro mnohé z nich také významný zlom v jejich dosavadní kariéře.

6.3.2 Obrat v chápaní díla Bedřicha Smetany

Vídeňská událost se stala přelomovým bodem v chápaní díla Bedřicha Smetany a otevřela mu významné operní scény. Proč měl tak velký úspěch Smetana a Dvořák ve Vídni neuspěl se zamýšlí P. Ther: „U Smetany si kritici cenili obzvláště toho, že zněl ‚nefalšovaně česky‘. V tom byl obsažen i určitý prvek evropského exotismu a v hlubší rovině kritika západní civilizace. Smetana a Češi byli vnímáni jako svěží, nezkažení a především původní.“²⁷⁵ Proč se podobného senzačního úspěchu nedočkal Dvořák komentuje P. Ther: „Dvořákův Dimitrij se oproti tomu už na vídeňské výstavě setkal s menší odezvou. Recenzentům se tato opera nezdála dost národní na to, aby ji ještě bylo možno pokládat za dostatečně původní.“²⁷⁶ Umělecky a hudebně byl *Dimitrij* výše než později jeho úspěšná opera *Čert a Káča*, za znevýhodnění při prezentaci národního umění lze pokládat u Dvořákova *Dimitrije* v roce 1892 již překonaný styl, což B. Lvovský vysvětloval takto: „Přes mnohé krásy a dramatickou sílu není dílo zcela jednolitě; ač v něm dosti svěžesti a melodické vynalézavosti, jest přece mnohé vyjádřeno způsobem velké opery ve slohu Meyerbeera a Halévyho.“²⁷⁷

6.3.3 Vítězství „nové hudební formy“ Zdeňka Fibicha

O dalším, kdo ve Vídni zaujal, a to Zdeňku Fibichovi, referoval B. Lvovský:

- „Po velkolepém úspěchu Smetanově byli jsme věru velmi dychtiví na přijetí melodramu Vrchlického a Fibichova ‚Pelopových námluv‘. A výsledek skutečně převýšil vše naše očekávání. Jak obecnstvo tak i kritika měly jeden toliko hlas chvály pro vznešenou

²⁷⁵ Philipp Ther, *Národní divadlo v kontextu evropských operních dějin od založení do první světové války* (Praha, Dokořán, 2008), s. 204.

²⁷⁶ Philipp Ther, *Národní divadlo v kontextu evropských operních dějin od založení do první světové války* (Praha, Dokořán, 2008), s. 204.

²⁷⁷ *Dalibor*, 25. června 1892, r. 14, č. 31, Mezinárodní hudební a divadelní výstava ve Vídni, s. 243.

hudbu Fibichovu a pro způsob jakým se skladatel básníku přizpůsobil, aniž by na jemné své individualitě a samostatnosti hudebního výrazu nejmenší újmy vzal. Nová umělecká forma – či lépe řečeno – k novému žití probuzená stará umělecká forma přestála zde skvěle zkoušku a se strany zdejší vliv úplné kritiky dán podnět ku provedení celé trilogie v zdejším dvorním divadle a orchestrem dvorní opery.“²⁷⁸

Fibichova trilogie *Hippodamie* na libreto Jaroslava Vrchlického byla po úspěchu ve Vídni provedena také v Národním divadle. Tentokrát celá a cyklicky ve třech večerech bezprostředně za sebou. Dne 16. února 1893 první díl *Námluvy Pelopovy*, 17. února 1893 druhý díl *Smír Tantalův* a 18. února 1893 třetí díl *Smrt Hippodamie*.²⁷⁹ Všechna představení dirigoval Adolf Čech. Provedení těchto melodramů je velmi náročné, protože v nich dochází ke spojení činohry s orchestrem. Toto kompletní provedení bylo v Národním divadle, až do éry Otakara Ostrčila, kdy bylo provedeno podruhé jedině.²⁸⁰

6.4 Uznání zásluh Adolfa Čecha po návratu z Vídně

Po příjezdu zpátky domů se dostalo chvály a uznání Adolfovi Čechovi také v Praze: „Kdekdo Čechovi gratuloval. Na ulici ho zastavovali posud neznámí lidé, aby vyjádřili obdiv k jeho práci. Zasloužilý muzikant, říkali o něm. Svěžest jeho podání, důsledné trvání na Smetanových záměrech dává pravý obraz autorovy představy, zdůrazňovali. Je nesporné, že má zásluhu o celý zájezd.“²⁸¹ Také Adolf Čech, stejně jako někteří zpěváci, dostal nabídky k angažmá z ciziny, uznání cizích kapacit ho těšilo, ale zůstal věrný Národnímu divadlu. Povzbuzen úspěchem v zahraničí pustil se hned do dalších nastudování. Jednou z prací, která na něho po návratu z Vídně čekala, bylo nastudování opery *Piková dáma* Petra Iliče Čajkovského. Adolf Čech měl z této práce velkou radost a nebyl jediný, koho si tento skladatel získal. Také ostatní členy souboru si podmanila nejen úžasná Čajkovského hudba, ale i jeho osobnost, jak uvádí Benoni.²⁸²

²⁷⁸ *Dalibor*, 25. června 1892, r. 14, č. 31, Mezinárodní hudební a divadelní výstava ve Vídni, s. 242.

²⁷⁹ O tomto díle a diskutovaném Fibichově podílu na libretu se zamýšlí Věra Šustíková, *Fibichova Hippodamie a Hippodamie Vrchlického* (Praha, Národní muzeum, 2016).

²⁸⁰ Zdeněk Nejedlý [redakcí Jaroslava Jelínka], *Opera Národního divadla do roku 1900* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1935), s. 315-317.

²⁸¹ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), 260.

²⁸² Bohumil Benoni, *Moje vzpomínky a dojmy* (Praha, Kočí, 1917), s. 265.

6.5 Premiéra opery P. I. Čajkovského *Piková dáma* dne 11. října 1892

Velkou událostí v tomto období bylo uvedení nové opery P. I. Čajkovského *Piková dáma*. Čajkovský po předchozím velkém úspěchu opery *Evžen Oněgin* přislíbil Národnímu divadlu v Praze své další dílo, a svůj slib splnil.

Adolf Čech se těšil na příjezd skladatele, se kterým navázal přátelský kontakt, a svěřoval Eduardu Nápravníkovi, který byl tehdy v Praze: „Sám skladatel povede premiéru.“²⁸³ Čajkovský tehdy do Prahy přijel, ale premiéru nedirigoval.²⁸⁴ Na příjezd skladatele se tehdy na překladu libreta se podílel V. J. Novotný. V hlavních rolích při premiéře 11. října 1892 vystoupili Vladislav Florjanský jako Heřman a Anna Veselá jako Elisa, v dalších rolích, avšak neméně významných, Bohumil Benoni jako kníže Jelecký, Václav Viktorin jako Tomský a Růžena Vykoukalová jako hraběnka.²⁸⁵ Hodnocení všech účinkujících bylo nadmíru příznivé, opera dala šanci vyniknout jak hlavním představitelům, tak i dalším v menších rolích.²⁸⁶ F. K. Hejda hodnotil ušlechtilý zvuk a po herecké stránce zdařilý a oduševnělý výkon Anny Veselé, ocenil znamenitě psychologicky podchycené a démonické podání Vladislava Florjanského, za zvlášť zdařilý a skutečně umělecký pak označil výkon mladé snaživé mezzosopranistky Růženy Vykoukalové v roli staré hraběnky.²⁸⁷ Zdar premiéry byl podle F. K. Hejdy výsledkem vynikající práce Adolfa Čecha a režiséra Josefa Šmahy: „[...] hlavních zásluh o krásný úspěch opery dobyli si dirigent její, kapelník p. Adolf Čech, režisér p. Šmaha, jenž s osvědčeným svým vkusem a důkladnou znalostí postaral se o výpravu nade vše skvělou [...]“.²⁸⁸ Národní listy po premiéře vyzdvihly umění Čajkovského: „Snad by se sám veliký v umění instrumentace Weber, ano i Berlioz, jenž vniknul i v nejtajnější hlubiny schopností orchestrálního organismu, podivil nad novými a smělymi kombinacemi ruského mistra.“²⁸⁹ Účast na premiéře *Pikové dámy* byla poslední Čajkovského návštěva

²⁸³ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 259.

²⁸⁴ *Piková dáma*. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/5742>

²⁸⁵ *Piková dáma*. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/5742>

²⁸⁶ *Dalibor*, 22. září 1892, r. 14, č. 41, Národní divadlo v Praze, s. 322.

²⁸⁷ *Dalibor*, 22. září 1892, r. 14, č. 41, Národní divadlo v Praze, s. 322.

²⁸⁸ *Dalibor*, 15. září 1892, r. 14, č. 39-40, Národní divadlo v Praze, s. 311.

²⁸⁹ *Národní listy*, 12. října 1892, r. 32, č. 282, Hudba, s. 4.

Prahy, v následujícím roce skladatel zemřel. Opera se hrála do roku 1899, odehrálo se celkem 36 představení a všechna dirigoval Adolf Čech.²⁹⁰

6.6 Premiéra opery J. B. Foerster *Debora* dne 27. ledna 1893

Opera *Debora* byla první prací J. B. Foerster v oblasti dramatické hudby a její uvedení bylo veřejností dlouho očekávané.²⁹¹ Odehrála se jen 4 představení, derniéra se konala 9. března 1893.²⁹² Podstatné však bylo to, že J. B. Foerster rozšířil řady domácích tvůrců tohoto žánru, a to velice zdárným způsobem. Tato skladatelova prvotina byla hodnocena jako moderní dílo a setkala se s velice příznivou kritikou: „Hudba ‚Debory‘ sama jest veskrze ušlechtilá – v celé partituře nenajde se snad ni jediné místo, které by se i jen poněkud banálním zdálo – práce thematická prozrazuje hudebníka, který dobře si je vědom vážných cílů svých. V instrumentaci jeví se tentokráte obratnost podivuhodná, skladatel dobře ví, jak využítovati nejefektnějších kombinací orchestrálních k účinkům na mnoze překvapujícím.“²⁹³ Kritika hodnotila nad očekávání zdařilé libreto Jaroslava Kvapila.²⁹⁴ Také hodnocení hlavních představitelů bylo velice příznivé, především skladatelovy manželky Bertý Foersterové v titulní roli Debory, v dalších rolích vynikli Bohumil Benoni jako Josef, Johana Weisová-Cavallarová jako Hana, Vilém Heš v roli Vavřince, Adolf Krössing v roli Jakuba, Václav Viktorin v roli faráře a Marie Klánová v roli staré židovky.²⁹⁵ Operu dirigoval Adolf Čech, po premiéře mu skladatel složil kompliment a ocenil jeho dirigentské schopnosti, spočívající v přesném vyjádření jeho myšlenek i záměru díla.²⁹⁶ Také dobová kritika hodnotila skvěle odvedenou práci Adolfa Čecha: „Sborům, kterým bylo tenkrát přemáhati obtíže neobyčejné, přísluší zvláštní vřelé uznání; rovněž tak vytříbenému výkonu orchestru, vedenému p. kapelníkem Ad. Čechem, který celou operu po stránce hudební svědomitě nastudoval.“²⁹⁷

²⁹⁰ Piková dáma. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/5742>

²⁹¹ *Dalibor*, 4. února 1893, r. 15, č. 11, Národní divadlo v Praze, s. 82.

²⁹² *Debora*. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021], Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/1349>

²⁹³ *Dalibor*, 4. února 1893, r. 15, č. 11, Národní divadlo v Praze, s. 82.

²⁹⁴ *Dalibor*, 4. února 1893, r. 15, č. 11, Národní divadlo v Praze, s. 82.

²⁹⁵ *Dalibor*, 4. února 1893, r. 15, č. 11, Národní divadlo v Praze, s. 83.

²⁹⁶ Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972), s. 41.

²⁹⁷ *Dalibor*, 4. února 1893, r. 15, č. 11, Národní divadlo v Praze, s. 83.

6.7 Premiéra opery R. Wagnera *Mistři pěvci norimberští* dne 7. února 1894

Velmi významnou událostí bylo uvedení opery *Mistři pěvci norimberští*, byla to v pořadí třetí opera Richarda Wagnera, po operách *Lohengrin* a *Tannhäuser*, na kterou se řediteli Šubertovi podařilo vyjednat právo k uvedení v Národním divadle.²⁹⁸ Nebyla to sice novinka, nicméně v českém divadle zazněla 7. února 1884 poprvé. Kritika v osobě F. K. Hejdy označila tuto operu jako monumentální dílo nejslavnějšího moderního mistra: „Provedení ‚Mistrů pěvců‘, dokonalé, v jednoduše a úchvatnosti málokterým příkladem jiným dostižené, znamená vítězství dvojí. Po stránce umělecké vítáme dílo, které stalo se v posledních dobách nevyčerpatelným zdrojem celé skladatelské generace a které v samé tvorbě Wagnerově znamená epochu naprosto novou, netušenou, od předchozích produktův úplně rozdílnou.“²⁹⁹

Opera *Mistři pěvci norimberští* je velice náročná, jak na provedení, tak na obecnost, protože trvá 4 hodiny. Adolf Čech věnoval nastudování opery mimořádné úsilí. Kromě pilného studování na domácí půdě, jezdil poznávat provedení tohoto díla do Vídně a do Drážďan, tuto možnost využil také představitel hlavní role Bohumil Benoni.³⁰⁰ Precizní příprava všech došla ocenění. Jako výtečné hodnotil F. K. Hejda především výkony Bohumila Benoniho v roli Sachse, Viléma Heše v roli Beckmessaera a Vladislava Florjanského v roli Waltera Stolzinga, v náročné roli Davida vynikl Karel Veselý.³⁰¹ F. K. Hejda hodnotil pozitivně překlad V. J. Novotného.³⁰²

Jako mimořádný hodnotil F. K. Hejda dirigentský výkon Adolfa Čecha: „Zvláštního vděku zasluhuje tentokrát kapelník p. Čech, jenž po celé týdny, den co den vedl namáhavé studování opery a na znamenitém výsledku velikou zásluhu má [...]“.³⁰³ Úspěch díla u

²⁹⁸ Jitka Ludvová, *Až k hořkému konci: pražské německé divadlo 1845-1945* (Praha, Academia, 2012), s. 140.

²⁹⁹ *Dalibor*, 10. února 1894, r. 16, č. 13, Národní divadlo v Praze, s. 94.

³⁰⁰ Zdeněk Nejedlý [redakcí Jaroslava Jelínka], *Opera Národního divadla do roku 1900* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1935), s. 338.

³⁰¹ *Dalibor*, 10. února 1894, r. 16, č. 13, Národní divadlo v Praze, s. 95.

³⁰² *Dalibor*, 24. února 1894, r. 16, č. 15-16, Národní divadlo v Praze, s. 115-116.

³⁰³ *Dalibor*, 10. února 1894, r. 16, č. 13, Národní divadlo v Praze, s. 95.

obecenstva dokládá i to, že byli v jednotlivých aktech vyvoláni zpěváci hlavních rolí i dirigent Adolf Čech.³⁰⁴

6.8 Premiéra opery Hectora Berlioze *Benvenuto Cellini* dne 10. října 1894

Tomislav Volek nazývá Hectora Berlioze mistrem geniální orchestrální instrumentace a úpravy s použitím „idee fixe“.³⁰⁵ V Rozpravách hudebních Emanuela Chvály zahájil podle Otakara Hostinského Hector Berlioz svou virtuosní instrumentací a užíváním příznačných motivů novou dobu a stal se inspirací pro další skladatele.³⁰⁶ Uvedení opery Hectora Berlioze *Benvenuto Cellini* v Národním divadle dne 10. října 1894 bylo prvním uvedením na scéně českého divadla a jednalo se o zcela mimořádnou událost. F. K. Hejda toto dílo zhodnotil slovy: „Partitura ‚Benvenuta Celliniho‘ je jednou z nejcennějších a nejzajímavějších, jež operní literatura vůbec vykazuje [...]“.³⁰⁷

Podílet se na nastudování této opery bylo pro Adolfa Čecha velkou zkouškou jeho dirigentského umu: „Umělecký stupeň Národního divadla vyžadoval sám o sobě, aby vzácné dílo Berliozovo provedeno bylo co nejdokonaleji. Pod vedením kapelníka p. Čecha studován byl ‚Benvenuto Cellini‘ velmi bedlivě a hlavní partie jeho svěřeny silám nejpřednějším.“³⁰⁸ V hlavních rolích tehdy vystoupili Hanuš Lašek jako Benvenuto Cellini, Marie Petzoldová-Sittová jako Teréza, Robert Polák jako Balducci, Václav Kliment jako kardinál Salviati a Johana Weisová-Cavallarová jako Ascanio.³⁰⁹

Adolf Čech jako dirigent podle F. K. Hejdy obstál: „Krátke shrnouti možno úsudek o provedení první opery Berliozovy na českém jevišti v jednoduchou větu: byl to krásný, utěšený večer, ústavu důstojný a uměleckým svým charakterem nad jiné významný.“³¹⁰

³⁰⁴ *Dalibor*, 24. února 1894, r. 16, č. 15-16, Národní divadlo v Praze, s. 115.

³⁰⁵ Tomislav Volek, *Osobnosti světové hudby* (Praha, Mladá fronta, 1992), sv. 12, s. 30-31.

³⁰⁶ Emanuel Chvála, *Rozpravy hudební*, č. 6, Dr. Ot. Hostinský, *Hektor Berlioz* (Praha, Urbánek, 1885), s. 178.

³⁰⁷ *Dalibor*, 20. října 1894, r. 16, č. 42, Národní divadlo v Praze, s. 322.

³⁰⁸ *Dalibor*, 20. října 1894, r. 16, č. 42, Národní divadlo v Praze, s. 322.

³⁰⁹ Benvenuto Cellini, Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/5293>

³¹⁰ *Dalibor*, 20. října 1894, r. 16, č. 42, Národní divadlo v Praze, s. 323.

6.9 Premiéra opery Zdeňka Fibicha *Bouře* dne 1. března 1895

Nová pohádková opera Zdeňka Fibicha *Bouře* inspirovaná Shakespearem je jeho v pořadí čtvrtou operou. Skladatel se po odmlce opět vrátil k operní tvorbě: „Divadlo si bylo také vědomo, že jde o dílo mimořádného významu. Studováno s největší pečlivostí a za vedení samého skladatele, aby jasně proniklo to nové, co v dílo dal.“³¹¹ Hodnocení premiéry, která se konala 1. března 1895, bylo pro skladatele nadmíru příznivé, K. Knitl napsal: „Zpěvohrou ‚Bouře‘ učinil Fibich co skladatel operní značný krok ku předu, ale také zároveň směrem vzhůru.“³¹² Libreto k opeře napsal Jaroslav Vrchlický, režie se ujal sám ředitel Šubert. Opera i celkové provedení bylo skvělé. Při premiéře vynikli ze zpěváků Vladislav Florjanský jako Fernando a v úloze ducha Ariela Anna Veselá, humorně provedli své úlohy Adolf Krössing jako Trinkulo a Robert Polák jako Stefano, zcela mimořádný a uchvacující byl výkon Václava Klimenta v roli netvora Kalibana.³¹³ Slova chvály mířily k orchestru a dirigentu Adolfu Čechovi: „Za to orchestr se opravdu vyznamenal; síla a oheň v místech bouřlivých, jemné a delikátní podání étherických zrovna míst, kdy Ariel a duchové v děj zasahují, to vše o vzácné schopnosti našeho výborného orchestru, vedeného pevnou rukou p. kapelníka Čecha, nový podalo důkaz.“³¹⁴ I přes velký úspěch se opera hrála jen v roce 1895, celkem 14 představení, protože Z. Fibich začal vzápětí tvořit další nové skvělé opery, které byly nacvičovány a premiérovány.

6.10 Poslední období Adolfa Čecha v Národním divadle

V nastudování Adolfa Čecha a pod jeho dirigentským vedením se v tomto závěrečném období konalo několik úspěšných premiér. Dne 24. dubna 1898 to byla premiéra opery Karla Kovařovice *Psohlavci*. Podle Jiřího Kopeckého byla tato opera v konkurzu vypsáném v roce 1896 Národním divadlem upřednostněna před operou Zdeňka Fibicha *Šárka* a před operou Josefa Bohuslava Foersterova *Eva* ne zcela právem.³¹⁵ Nicméně opera *Psohlavci* byla

³¹¹ Zdeněk Nejedlý [redakcí Jaroslava Jelínka], *Opera Národního divadla do roku 1900* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1935), s. 316.

³¹² *Dalibor*, 9. března 1895, r. 17, č. 13, Národní divadlo v Praze, s. 95.

³¹³ *Dalibor*, 9. března 1895, r. 17, č. 13, Národní divadlo v Praze, s. 96.

³¹⁴ *Dalibor*, 9. března 1895, r. 17, č. 13, Národní divadlo v Praze, s. 96.

³¹⁵ Jiří Kopecký, *Opery Zdeňka Fibicha z devadesátých let 19. století* (Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, 2008), s. 251.

ve své době velmi oblíbená. Děníera se konala 23. února 1910.³¹⁶ V sezóně 1899 až 1900, za dramaturgického vedení Zdeňka Fibicha, byl vypraven nový Smetanův cyklus, v jehož rámci byly vypraveny tři opery Bedřicha Smetany, dne 5. září 1899 se konala premiéra opery Čertova stěna, dne 18. září 1899 premiéra opery Dvě vdovy a dne 4. října 1899 Braniboři v Čechách. Opery se hrály do června 1900.³¹⁷ Dne 23. listopadu 1899 se konala premiéra nové opery Antonína Dvořáka *Čert a Káča*. V nastudování Adolfa Čecha se udržela až do roku 1917. Odehrálo se celkem 81 představení, až do svého odchodu dirigoval všechna Adolf Čech.³¹⁸ S Národním divadlem se Adolf Čech rozloučil symbolicky dne 30. června 1900, kdy naposledy dirigoval operu Bedřicha Smetany *Prodaná nevěsta*: „Dnes jest poslední představení za správy Družstva Národního divadla. Zároveň se rozloučí s obecnstvem Národního divadla první kapelník p. Adolf Čech, který téměř po 38 let stál ve službách českého divadla. Dává se po 370. Smetanova opera ‚Prodaná nevěsta‘ s pí. Maturovou v partii titulní, p. Veselým (Jeník), p. Polákem (Kecal) a p. Krossingem (Vašek) ve hlavních úlohách. – Při dnešním představení podá správní výbor Družstva Národního divadla p. kapelníku Čechovi na uznání jeho neocenitelných zásluh o operu Národního divadla, jmenovitě o provedení oper českých, nádherný stříbrný věnec. V odcházejícím umělci ztrácí Národní divadlo jednoho z nejhodlivějších a nejpilnějších pracovníků, který nejen u obecnstvu, nýbrž i ve členstvu zůstane nezapomenutelný.“³¹⁹

³¹⁶ Psohlavci. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/2104>

³¹⁷ Soupis repertoáru Národního divadla [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/sezony>

³¹⁸ Čert a Káča. Národní divadlo [online]. [cit. 20.5.2021]. Dostupné z <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/1137>

³¹⁹ *Národní listy*, 30. června 1900, r. 40, č. 178, Dramatické umění, s. 3.

7. Závěr

Rok 2021 je rokem významných výročí. V prosinci uplyne 180 let od narození prvního dirigenta Národního divadla Adolfa Čecha, kterému je věnována tato práce. Dalším jubileem letošního roku je také 140 let od prvního otevření Národního divadla v Praze a současně 140 let o premiéry opery Bedřicha Smetany *Libuše*, která zazněla poprvé při této slavnostní příležitosti dne 11. června 1881 pod taktovkou Adolfa Čecha.

Dirigentská práce Adolfa Čecha se vyznačovala profesionálním přístupem, vytříbeným citem pro vykreslení hudebních nuancí, svědomitou a pečlivou přípravou, maximální starostlivostí a úsilím o co nejlepší výsledek s hlavním zřetelem na to, aby nastudované dílo co nejvíce odpovídalo představám skladatele. Adolf Čech zvládal mistrně nastudovat a uvést instrumentačně velmi náročná a rozsáhlá díla. Jeho píle a pracovitost byla všeobecně známá a jeho schopnosti byly oceňovány širokou veřejností, hudební kritikou i skladateli, jejichž díla uváděl. Ve své dirigentské činnosti upřednostňoval tvorbu svého učitele Bedřicha Smetany, jehož genialitu obdivoval a jehož lidských vlastností si vážil. Významně se podílel na uvádění děl dalších českých skladatelů a byl prvním, kdo v Národním divadle nastudoval a dirigoval opery Richarda Wagnera. Adolf Čech byl významnou součástí budování české operní scény ve druhé polovině 19. století. Martin Kučera³²⁰ ho nazval zakladatelem české dirigentské tradice, v každém případě Adolf Čech podle mne svým přístupem a svou činností v Národním divadle tuto hudební profesi, do té doby stojící poněkud v pozadí, významně zviditelnil a připravil půdu pro své následovatele.

Dne 28. prosince 1903 byl v Národních listech publikován nekrolog, ze kterého vyjímám citaci, která je krátkou, ale výstižnou charakteristikou osobnosti Adolfa Čecha:

„S Adolfem Čechem odchází muž, jehož všechna činnost srostla nejen s operou Národního divadla, nýbrž i s rozkvětem hudebního života v Praze a to od let 1864 až do r. 1900, tedy bezmála plná čtyři desetiletí. Vzácná, neúmorná píle, založená hlubokým nadáním

³²⁰ Martin Kučera, *Drama dirigenta* (Praha, Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2018), s. 16.

hudebním a rozhledem, vykonala opeře české služby neocenitelné a to zejména od dob, kdy Čech přejal v r. 1876 z ruky Smetanovy řízení zpěvohry české jako první kapelník.“³²¹

Cíl mé bakalářské práce, kterým bylo na základě bádání v časopisech *Dalibor* a *Národní listy* doložit dirigentské umění Adolfa Čecha, byl splněn. Dobové kritiky a recenze premiér publikované v těchto časopisech, jsou významnou a hodnotnou výpovědí o způsobu a kvalitě jeho dirigentské práce i oblibě děl jím uváděných u obecnstva.

Za velice vzácné prameny považuji rukopisy dopisů Adolfa Čecha³²² a partituru opery *Libuše* Bedřicha Smetany z roku 1883 s ručně psanými poznámkami ke způsobu provedení, obojí je přiloženo k mé bakalářské práci. V ukázkách z partitury, které jsem vybrala, se, podle mne, vyskytují tři druhy písma, každé je psané jinou barvou. Podle přiložených dopisů se mi jeví písmo Adolfa Čecha kulatější, typickým znakem je pak rusky psané z a ž. Po vzájemném porovnání se domnívám, že Adolfu Čechovi by mohly patřit poznámky psané obyčejnou tužkou. Poznámky psané výraznou modrou tužkou odpovídají podle mne spíš písmu hranatému, ostřejšímu a mohly by patřit někomu, kdo z této partitury dirigoval po jeho odchodu z divadla, tedy nejspíš Karlu Kovařovicovi nebo Mořici Angrovi. Zda je moje domněnka správná či nikoliv, by mohla s určitostí potvrdit nebo vyvrátit pouze grafologická analýza.

³²¹ *Národní listy*, 28. prosince 1903, r. 43, č. 354, Adolf Čech, bývalý první kapelník Nár. divadla, s. 2.

³²² Dopisy Bedřicha Smetany, určené různým adresátům, byly zveřejňovány v časopisu *Dalibor*, zda došlo k podobném uveřejnění dopisů Adolfa Čecha, mi není nic známo.

8. Shrnutí

Bakalářská práce se zabývá osobou dirigenta Národního divadla Adolfa Čecha a seznamuje s jeho profesním růstem. Na základě bádání v časopisech *Dalibor* a *Národní listy* podává důkazy o výsledcích jeho práce a informuje o významných premiérách, které dirigoval. Dobové kritiky se shodovali v tom, že byl nesmírně pilným a pracovitým dirigentem, s vytříbeným hudebním citem. Jeho hlavním cílem bylo odvedení precizní práce a naplnění představ autora. Ctil svého učitele Bedřicha Smetanu a celý život pečoval o jeho dílo. Byl prvním, kdo nastudoval a dirigoval jeho operu *Libuše*. Vážil si práce dalších českých skladatelů a pečlivě připravoval a uváděl premiéry jejich oper. Byl prvním, kdo v Národním divadle nastudoval a úspěšně uvedl díla Richarda Wagnera. Adolf Čech byl ve své době uznávaným dirigentem, známou a širokou veřejností váženou osobou. Podílel se na utváření hudebního života tehdejší Prahy, stál u počátků budování české operní scény a svou prací a svědomitým přístupem přispěl k mnohým úspěchům Národního divadla.

9. Summary

This bachelor thesis deals with the conductor of the National Theater Adolf Čech and introduces his professional career and artistic growth. Based on many research papers in the magazines *Dalibor* and *Národní listy*, they deliver reports on the results of his work and inform us about important premieres of works that he conducted himself. The critics of the time agreed that he was a diligent and hard-working conductor, with a refined musical understanding. His main goal was to perform precise work and fulfill the author's representative. He honored his teacher Bedřich Smetana and took care of his work for all his life. He was the first to stage and conduct the famous opera *Libuše*. He valued the work of other Czech composers and carefully prepared and presented the premieres of their operas. He was the first to stage and successfully perform works by Richard Wagner at the National Theater. Adolf Čech was a respected conductor at his time and a well-known and long-respected person. He took part in shaping the musical life of the Prague, he was at the beginning of building Czech opera stages and their works, and with a conscientious approach he contributed to many successes of the National Theater.

10. Zusammenfassung

Die Bachelorarbeit beschäftigt sich mit der Person des Dirigenten des Nationaltheaters Adolf Čech und stellt seine berufliche Entwicklung vor. Basierend auf Recherchen in Zeitschriften *Dalibor* und *Národní listy* belegen die Ergebnisse seiner Arbeit und berichten über wichtige Premieren, die er durchgeführt hat. Zeitgenössische Kritiker sind sich einig, dass er ein äußerst fleißiger und arbeitswilliger Dirigent mit einer raffinierten musikalischen Sensibilität war. Sein Hauptziel war es, präzise Arbeit zu leisten und die Ideen des Autors zu erfüllen. Er ehrte seinen Lehrer Bedřich Smetana und verbrachte sein ganzes Leben damit, sich um seine Arbeit zu kümmern. Adolf Čech war der erste, der seine Oper *Libuše* inszenierte und dirigierte. Er würdigte auch die Arbeit anderer tschechischer Komponisten und bereitete und führte die Uraufführungen ihrer Opern sorgfältig durch. Er war der erste, der Werke von Richard Wagner am Nationaltheater inszenierte und erfolgreich vorstellte. Adolf Čech war zu dieser Zeit ein angesehener Dirigent, eine Bekanntheit mit einer hochgeachteten Persönlichkeit in der Öffentlichkeit. Er prägte das damalige Prager Musikleben mit, stand am Anfang des Aufbaus der tschechischen Opernszene und durch seine Arbeit und gewissenhafte Haltung trug er wesentlich zu vielen Erfolgen des Nationaltheaters bei.

11. Literatura a prameny

- Josef Bartoš, *Prozatímní divadlo a jeho opera* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1938).
- Bohumil Benoni, *Moje vzpomínky a dojmy* (Praha, Kočí, 1917).
- Adolf Čech, *Z mých divadelních pamětí* (Praha, Máj, 1902).
- Ladislav Hájek, *Paměti Augustina Bergra* (Praha, Orbis, 1944).
- Emanuel Chvála, *Rozpravy hudební, č. 6, Dr. Ot. Hostinský, Hektor Berlioz* (Praha, Urbánek, 1885).
- Otto Janka, *Příběh Adolfa Čecha*, in: *Sborník města Prčice* (2001).
- Otto Janka, *Příběh Karla Čecha*, in: *Sborník města Prčice* (2000).
- Jaroslav Jiránek, *Zdeněk Fibich. 2. vyd.* (Praha, AMU HF, 2000).
- Marie M. Kadlecová, *V hudbě život* (Praha, Supraphon, 1972).
- Ljuba Klosová, Adolf Scherl, *Česká divadla. Encyklopedie divadelních souborů*, ed. E. Šormová (Praha, Divadelní ústav, 2000).
- Jiří Kopecký, *Německá operní scéna v Olomouci I. 1770-1878* (Olomouc, Univerzita Palackého, 2012).
- Jiří Kopecký, *Opery Zdeňka Fibicha z devadesátých let 19. století* (Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, 2008).
- Martin Kučera, *Drama dirigente* (Praha, Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2018).
- Jitka Ludvová, *Až k hořkému konci: pražské německé divadlo 1845-1945* (Praha, Academia, 2012).
- Zdeněk Nejedlý [redakcí Jaroslava Jelínka], *Opera Národního divadla do roku 1900* (Praha, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1935).
- Ladislav Novák, *Opera a balet staré gardy Národního divadla* (Praha, Jos. R. Vilímek, 1938).
- Karel Šípek, *Vzpomínky na Prozatímní divadlo. Osm kapitol z minulosti českého divadla* (Praha, Topič, 1918).
- František Adolf Šubert, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883–1900* (Praha, Unie, 1908).

Václav Štěpán, Markéta Trávníčková, *Prozatímní divadlo 1862-1883*. Svazek 1. (Praha, Nakladatelství Academia, 2006).

Věra Šustíková, *Fibichova Hippodamie a Hippodamie Vrchlického* (Praha, Národní muzeum, 2016).

Philipp Ther, *Národní divadlo v kontextu evropských operních dějin od založení do první světové války* (Praha, Dokořán, 2008).

Tomislav Volek, *Osobnosti světové hudby* (Praha, Mladá fronta, 1992), sv. 12.

Muzeum Bedřicha Smetany – přepisy dopisů:

- S 217/0198
- S 217/0218
- S 217/0219
- S 217/0570
- S 217/0572

***Dalibor*. Hudební listy (Praha, Urbánek, 1879-1903).**

- *Dalibor*, 10. ledna 1880, r. 2, č. 2, Z koncertní síně, s. 12-13. -r. (šifra)
- *Dalibor*, 1. ledna 1881, r. 3, č. 1, Stabat mater, s. 2. Autor: V. J. Novotný
- *Dalibor*, 20. června 1881, r. 3, č. 18, Otevření Národního divadla, s. 139. Autor: Em. Chvála
- *Dalibor*, 20. června 1881, r. 3, č. 18, Otevření Národního divadla, s. 141. Autor: Em. Chvála
- *Dalibor*, 10. ledna 1882, r. 4, č. 2, Česká zpěvohra, s. 12. -ý. (šifra)
- *Dalibor*, 10. května 1882, r. 4, č. 14, Oslava stého provozování Smetanovy „Prodané nevěsty“, s. 105. Db. (šifra)
- *Dalibor*, 28. ledna 1883, r. 5, č. 4, Česká zpěvohra, s. 35. -ý. (šifra)
- *Dalibor*, 21. listopadu 1883, r. 5, č. 43, Zpěvohra a síň koncertní, s. 423-424. Autor: Zelený.
- *Dalibor*, 28. listopadu 1883, r. 5, č. 44, Zpěvohra a síň koncertní, s. 433. -gy- (šifra)
- *Dalibor*, 28. prosince 1883, r. 5, č. 48, Zpěvohra a síň koncertní, s. 475. -gy- (šifra)
- *Dalibor*, 7. února 1884, r. 6, č. 45, Národní opera, s. 46. -gy- (šifra)
- *Dalibor*, 21. srpna 1884, r. 6, č. 31, Národní opera, s. 306-307. -gy- (šifra)

- *Dalibor*, 7. října 1884, r. 6, č. 37, Národní opera s. 366. -gy- (šifra)
- *Dalibor*, 28. ledna 1885, r. 7, č. 4, Wagnerův „Lohengrin“, s. 34-35. Autor: Karel Teige
- *Dalibor*, 28. ledna 1885, r. 7, č. 4, Národní opera, s. 37. -gy- (šifra)
- *Dalibor*, 14. dubna 1886, r. 8, č. 14, Národní divadlo, s. 137-138. V. (šifra)
- *Dalibor*, 7. prosince 1886, r. 8, č. 45, Národní divadlo, s. 444-445. Autor: Zelený.
- *Dalibor*, 25. února 1888, r. 10, č. 9, Národní divadlo v Praze, s. 68. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 12. května 1888, r. 10, č. 22, Národní divadlo v Praze, s. 171. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 12. května 1888, r. 10, č. 22, Národní divadlo v Praze, s. 172. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 19. května 1888, r. 10, č. 23, Národní divadlo v Praze, s. 178. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 19. května 1888, r. 10, č. 23, Národní divadlo v Praze, s. 179. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 15. prosince 1888, r. 10, č. 46, Petra Iliče Čajkovského druhá návštěva pražská, s. 361. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 7. února 1891, r. 13, č. 8, Národní divadlo v Praze, s. 59. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 14. února 1891, r. 13, č. 9, Národní divadlo v Praze, s. 68. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 7. května 1892, r. 14, č. 25, Smetanova „Prodaná nevěsta“, s. 193. Autor: Frant. K. Hejda
- *Dalibor*, 14. května 1892, r. 14, č. 26-27, Národní divadlo v Praze, s. 203. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 14. května 1892, r. 14, č. 26-27, Národní divadlo v Praze, s. 204. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 25. června 1892, r. 14, č. 31, Mezinárodní hudební a divadelní výstava ve Vídni, s. 242. Autor: Břetislav Lvovský
- *Dalibor*, 25. června 1892, r. 14, č. 31, Mezinárodní hudební a divadelní výstava ve Vídni, s. 243. Autor: Břetislav Lvovský
- *Dalibor*, 15. září 1892, r. 14, č. 39-40, Národní divadlo v Praze, s. 311. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 22. září 1892, r. 14, č. 41, Národní divadlo v Praze, s. 322. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 4. února 1893, r. 15, č. 11, Národní divadlo v Praze, s. 82. ž.- (šifra)
- *Dalibor*, 4. února 1893, r. 15, č. 11, Národní divadlo v Praze, s. 83. ž.- (šifra)
- *Dalibor*, 10. února 1894, r. 16, č. 13, Národní divadlo v Praze, s. 94. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 10. února 1894, r. 16, č. 13, Národní divadlo v Praze, s. 95. Hda. (šifra)

- *Dalibor*, 24. února 1894, r. 16, č. 15-16, Národní divadlo v Praze, s. 115-116. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 20. října 1894, r. 16, č. 42, Národní divadlo v Praze, s. 322. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 20. října 1894, r. 16, č. 42, Národní divadlo v Praze, s. 323. Hda. (šifra)
- *Dalibor*, 9. března 1895, r. 17, č. 13, Národní divadlo v Praze, s. 95. Autor: K. Knitl
- *Dalibor*, 9. března 1895, r. 17, č. 13, Národní divadlo v Praze, s. 96. R. (šifra)
- *Dalibor*, 28. července 1900, r. 12, č. 26-27, Stará a nová správa české opery, s. 201. Autor: J. Boleška

Národní listy (Praha, Julius Grégr, 1868-1903).

- *Národní listy*, 15. dubna 1868, r. 8, č. 104, Literatura a umění. Divadlo, s. 3. P. (šifra)
- *Národní listy*, 16. července 1868, r. 8, č. 194, Literatura a umění. Divadlo, s. 2-3. P. (šifra)
- *Národní listy*, 12. října 1892, r. 32, č. 282, Hudba, s. 4. -ter. (šifra)

Neautorizované zprávy a články

- *Dalibor*, 10. července 1879, r. 1, č. 20, Z divadla, s. 161.
- *Dalibor*, 10. října 1879, r. 1, č. 29, Z divadla, s. 233.
- *Dalibor*, 20. listopadu 1879, r. 1, č. 33, Koncert výpomocného spolku sboru a orchestru čes. opery, s. 259-261.
- *Dalibor*, 1. prosince 1881, r. 3, č. 34, Česká zpěvohra, s. 271.
- *Dalibor*, 7. února 1884, r. 6, č. 5, Drobné zprávy. Z „Umělecké Besedy“, s. 50-51.
- *Dalibor*, 7. května 1884, r. 6, č. 17, Národní opera, s. 165.
- *Dalibor*, 31. ledna 1891, r. 13, č. 7, Národní divadlo v Praze, s. 51.
- *Národní listy*, 15. června 1868, r. 8, č. 163, Literatura a umění. Slavnostní představení na počest Fr. Palackého, s. 2-3.
- *Národní listy*, 6. prosince 1888, r. 28, č. 339, Dramatické umění, s. 3.
- *Národní listy*, 6. prosince 1888, r. 28, č. 339, Hudba, s. 3.
- *Národní listy*, 7. prosince 1888, r. 28, č. 340, Hudba, s. 3.
- *Národní listy*, 30. června 1900, r. 40, č. 178, Dramatické umění, s. 3.

- *Národní listy*, 28. prosince 1903, r. 43, č. 354, Adolf Čech, bývalý první kapelník Nár. divadla, s. 2.

Diplomová práce

Hana Vostřesová, *Premiéra Smetanovy opery Dalibor v Národním divadle z hlediska dobové kritiky*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií.

Internetové odkazy

<http://archiv.narodni-divadlo.cz> (20. května 2021)

<http://www.plzensymposium.cz> (17. června 2021)

<https://ceskyhudebnislovník.cz> (17. června 2021)

<https://kramerius.lib.cas.cz> (17. června 2021)

<http://abicko.avcr.cz> (17. června 2021)

<http://encyklopedie.idu.cz> (17. června 2021)

<https://encyklopedie.praha2.cz> (17. června 2021)

12. Přílohy

Seznam přiložených dopisů Adolfa Čecha Bedřichu Smetanovi:

- Obr. 1 Kopie dopisu z 2. dubna 1882, 1. strana (k MBS přepisu S 217/0572)
- Obr. 2 Kopie dopisu z 2. dubna 1882, 2. strana (k MBS přepisu S 217/0572)
- Obr. 3 Kopie dopisu z 31. prosince 1880, 1. strana (k MBS přepisu S 217/0570)
- Obr. 4 Kopie dopisu z 31. prosince 1880, 2. strana (k MBS přepisu S 217/0570)

Muzeum Bedřicha Smetany, použitá zkratka MBS.

Seznam přiložených partitur opery B. Smetany *Libuše* z roku 1883:

- Obr. 5 Kopie partitury, 1. ukázka (hudební archiv ND Praha)
- Obr. 6 Kopie partitury, 2. ukázka (hudební archiv ND Praha)
- Obr. 7 Kopie partitury, 3. ukázka (hudební archiv ND Praha)

Hudební archiv Národního divadla v Praze, použitá zkratka ND Praha.

13. Anotace bakalářské diplomové práce

Příjmení a jméno: Karolína Kočová, DiS.
Katedra a fakulta: Katedra muzikologie, FF UP
Název práce: Adolf Čech, dirigent Národního divadla
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Kopecký, Ph.D.
Počet stran: 78
Počet znaků: 154460
Počet příloh: 7
Počet titulů literatury: 87

Klíčová slova: Adolf Čech, Národní divadlo, dirigent, Bedřich Smetana, opera

Charakteristika práce:

Bakalářská práce přibližuje osobu dirigenta Národního divadla Adolfa Čecha. V první části seznamuje s jeho profesním růstem po boku Bedřicha Smetany, hlavní část se věnuje jeho pozdější samostatné dirigentské činnosti. S pomocí dobových periodik podává důkazy o jeho způsobu práce a recepci jím nastudovaných a v premiérách uváděných děl, jak odbornou kritikou, tak obecně. Z výsledků bádání je zřejmé, že se jednalo o člověka s velkým nadáním a vytříbeným citem pro hudební nuance, jehož velkou předností byla nesmírná pracovitost, preciznost a maximální snaha o naplnění představ autorů. Adolf Čech stál u počátků budování české operní scény, slavil velké úspěchy a byl uznávanou osobností českého hudebního života 2. poloviny 19. století.

M 103/34
BS
1232

ELC

a sypněliti mu pomě slova Kapelník,
a šelit za mae slova; přik si co jsem
Mayer se operávní radě namluvu.

Vás list jsem všem dás stýněl a stýněm
že tiš Vy jste dás stýněl gáži.

Prosim Vás nichněmptě se, že Vás takto stýněm
a spolehaji na svědění Vaš přitelstě a
má, svědění Vaš odpověď co
Vás

upřimný přítel

Ed. Cech, st.

Přetěti post Přitěpni prošim Vás, stýněmptě to
tak, aby svědění že to vše vše má, abš Mayer by
se post zase na mně mstít.

Praha dne 1. dubna 1881.

Uctovaný příteli!

„Alpo šel kamníkův post angofungem!“
Kučlo se Vám již za Vašeho psobytu jete v
Praze, že p. Mayer chýptá proti má svědění
výpravě, a že již to začlo.

Spěšně krotka zpráva v novinách, že se
engážuje ještě jedm Kapelník, aby pov se
mohl šelit vše opera (česky). S jedy
tenem) — upřimě má se stany p. Mayera

a dásim čestně slova, že já šelit na
šale prošim Kapelníkem, post přitěpě
p. Anger, jen šelitě slova má
opry a že já mánu přitěpě s Figarom
mstě, komelom šelitě a Tella a šelit
a šelitě v má právo, že mně se l. Kapelník

prošlání řízení jmenovaných oper, vložte
mezi p. Mayer slova: že to s tím promluví a
druhým kapelníkem musí přestat, že p. Berger
je léž pro operu engagement, a že si máme
být rovni. Konečně věra není mi rovná,
má představeného Carstella.

Chápete je řízení v ustanovení rozhodnutí. Ede
nově respim. Šel jsem kvůli des Mayerovi
topis, se kterým jsem mu připomněl čestně
jako, má šance, slovo, dále platit mi smlouvy
až do listopadu 1882, která jsem již jen engagement
co první kapelník a — žádná propustění.
Měle to jsem si vysloužil za 18 let postovní
služby u našeho kostela. —

Kvůli tomu K. Vain, obdržel puvitelův mříž, upomínkou
proba, by Jete laskavě, jak Jete mi již

žánou byl přivlečen, vyžádal Brilova,
by mne někte nechtě odpovídal. List na
Brilova poslal jsem na mne, poněvadž on
kude g. Jete koncentrovati, je bych mu již
samu přivítal.

Mám totiž za to, že přijmu svou stonisi.
Přijmete ji, ani s žádným podvzetím postavení,
ani se světlým s ovij oba dlel nebude.

Penanitiu se svou topisu ničilo, obdržel
p. Bergeri dlel takové postavení, jako jsem
mél já vdele Vás, ale vstoupit se nedám.

Vpáta, že by nepůjali svou stonisi, proum
Vás s radu, co bych měl činit, a proum
Váš stě s Váš postovu u eskausti, které
vyndate že puvitelů K. Vainem spěke
postavení. M. Brilova a K. Vainem již slibali,

že se mi sijnou. Nechtěl by Jete být tak
laskav, naprati několik název J. Hillinger

BS

DEPARTMENT

V Praze dne 31 pros. 1880.

Drahy přáteli!

Přijmetež především mé upřímné blahopřání ku novému roku - Vy i veškerá Vaše rodina.

Dočtete se zajisté dříve o Národních listech že jsem 3. března mni být Národní divadlo otevřeno. Jeť tedy nejvyšší čas aby se začal se studium Libuše.

Povím Vás, zašlete mi bezodkladně klavírní výtah a vězte jak mají být partie obsazeny.

Při tom Vám zděluji, že p. Schick chefredaktor „Politik“ a jak známo adorateur sl. Lauismanový Vás dává pozít, zděli by

20 11/02

31
nemohla s. Kašimirova nějakou partii
v Libuši pít. Dělejte tudíž jak sám
za nejlepší uznáte.

Její posílám za neodkladné zaslání výřezů
a instrukcí těch.

Zatím s Bohem a doufám že se zase
brzo podíváte do Prahy.

Vám

upřímně oddaný
Alois Čelch